

การกลับชาติมาเกิด (Reincarnation)

คำสอนเรื่องการกลับชาติมาเกิดนี้เกิดจากอุมมคติของพระโพธิสัตว์ที่ต้องการช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ แต่การจะทำดังนี้ได้พระโพธิสัตว์เองต้องเข้าถึงความหลุดพ้นเสียก่อนจึงจะมีพละญาณเต็มที่ในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ โดยอุมมคติของการช่วยเหลือนี้ไม่ใช่เพียงให้หลุดพ้นจากความทุกข์ในสัมสาราเพียงอย่างเดียวแต่รวมถึงการให้ความสะดวกสบายแก่เขาด้วย และนอกจากช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์แล้ว การกลับชาติมาเกิดเป็นวิธีทรงคมมันพระธรรมคำสั่งสอนได้ดีที่สุดทำให้เป็นที่แน่ใจได้ว่าคำสอนที่พระพุทธเจ้าอันตรสมาติแล้วนั้นไม่ถูกเข้าใจคลาดเคลื่อน และด้วยการปฏิบัติอันเข้าถึงแก่นธรรมจึงทำให้คำสอนนั้นยังคงสดใหม่ คำสอนนั้นยังคงความมีชีวิตชีวา และทำให้คำสอนนั้นคือการแสดงออกมาของชีวิตหรือกิจกรรมของชีวิตคือการแสดงออกมาของคำสอน อีกกล่าวได้ว่าคำสอนคือชีวิตและชีวิตคือคำสอน จึงไม่แปลกที่ผู้มีอาการเช่นนี้จะมีคนเรียกว่าพระพุทธเจ้าหรือพระอรិยะที่ยังมีชีวิตหรือพระพุทธเจ้าในยุคของเขา ดังที่มีการเรียกกันในทิเบต เช่น องค์ปีทมสัมภาวะ เป็นต้น

การจะเข้าถึงพุทธภาวะหรือความหลุดพ้นเช่นนี้ได้จำเป็นต้องได้รับการถ่ายทอดคำสอนสืบมาไม่ขาดสายจากปฐมครูหรือพระปฐมพุทธเจ้า ซึ่งในทางประวัติศาสตร์ หากจะตัดมากล่าวหรือกล่าวในแง่ของช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ผู้ที่เริ่มต้นคำก็คือพระศากยมุณีพุทธเจ้า แล้วจึงสืบสายมาเป็นรุ่นๆ จนถึงปัจจุบัน

เนื่องจากพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นนิกายไหน แม้จะกล่าวว่ามีเทพให้เทวดาหรือพระอินทร์ พระพรหม ขมราช และสวรรค์ชั้นต่างๆ แต่เทพให้เหล่านั้นเป็นเพียงสัตว์ในภพภูมิหนึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับสร้างโลกทำลายโลก สั่งให้ใครตาย สั่งให้ใครมีความสุข ขึ้นสวรรค์หรือตกนรก อย่างที่เข้าใจกันในคติเทวนิยมทั่วไป และในวัชรยานก็ไม่มีพระวิษณุ พระศิวะ พระพินเนส เป็นต้นตามแบบฮินดูมาเป็นสรณะ มาบูชา และไม่มีชื่อเหล่านี้ในวรรณคดีพุทธศาสนานิกายวัชรยานมีแต่รายชื่อของเทพให้โพธิสัตว์ โดยเฉพาะเทพให้โพธิสัตว์ทางสมาธิอันเป็นองค์คุณแห่งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เพราะวัชรยานไม่มีคำสอนให้ยึดอัตตา มีแต่ให้ละอัตตา มีแต่อนัตตา สุนยตา และอื่นๆ อันเป็นคำสอนทางพุทธศาสนา และก็ไม่มีการนิทานหรือนิกายไหนสอนให้ยึดอัตตา มีแต่สอนให้กรุณาช่วยเหลือเอื้อเฟื้อแผ่แก่สรรพสัตว์ ซึ่งตรงข้ามกับแนวคิดเรื่องเทพ เรื่องอัตตา ตามคติฮินดูหรือพราหมณ์ และเราไม่เคยได้ยินว่าพราหมณ์กลับชาติมาเกิดตามแบบฮินดูมีแต่ว่าเทพของฮินดูแบ่งภาคหรืออวตารมาเกิดแต่ก็ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกับการกลับชาติมาเกิดของพระลามาซึ่งเป็นมนุษย์ และที่ต่างจากการแบ่งภาคมาเกิดหรือการอวตารหรือที่วัชรยานใช้คำนี้ก็คือการมีนิรมานกายของพระพุทธเจ้าหรือพระโพธิสัตว์อย่างเช่นพระอมิตายพุทธเจ้า หรือพระอวโลกิเตศวร โพธิสัตว์-มหาสัตว์ เพราะรายละเอียดต่างกัน จุดประสงค์ต่างกัน และเมื่อพุทธศาสนา โดยเฉพาะนิกายวัชรยานยืนยันว่าไม่มีพระเจ้า นี่จึงทำให้มันนอกจากต่างกันมากแล้วยังเป็นไป

ไม่ได้ที่จะมาขึ้นความคิดว่าเป็นอันเดียวกันอีก และเนื่องจากจุดประสงค์ของงานนี้ ไม่ได้มีขึ้นเพื่อเปรียบเทียบตรงจุดนี้ เพียงแสดงแนวคิดกว้างๆ เท่านั้นจึงจะไม่ขอกล่าวในรายละเอียดที่ลึกลงไป

ในรายละเอียดของคำสอนที่เป็นการปฏิบัติขั้นสูงสุดในวัชรยานนั้น การกลับชาติมาเกิดอันเป็นการจงใจหรือมีเจตนาอันเป็นอุดมการณ์ของพระโพธิสัตว์ที่บุคคลถือปฏิบัติเป็นศีลอย่างเคร่งครัดมาทั้งชีวิตอันปวารณาที่จะกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกแทนที่จะหลุดพ้นเข้าสู่พุทธภูมิหรือเสวยสุขบนสวรรค์นั้น นักปฏิบัติที่จะปฏิบัติจะต้องมีคุณสมบัติในขั้นสูง และการปฏิบัติในขั้นสูงนั้นก็คือ อนุตร โยคมันตระ ซึ่งในขั้นตอนนี้ คัมภีร์กล่าวว่า เป็นเรื่องของการหยุดความตาย (Stopping Death) ดังจะกล่าวต่อไปนี้

คัมภีร์กล่าวว่า ไม่มีความแตกต่างในพื้นฐาน (the bases) ของการชำระความบริสุทธิ์ โดยวิธีการของขั้นตอนแห่งการรังสรรค์ และ ขั้นตอนแห่งความสมบูรณ์ ซึ่งเป็นสองขั้นตอนที่อยู่ในอนุตร โยคมันตระ หมายความว่าคำสอนอนุตร โยคมันตระมีการปฏิบัติ ๒ ขั้นตอน โดยการนำฐานที่จะมาปฏิบัติเพื่อเอามาทำให้บริสุทธิ์ เพราะธรรมเนียมเหล่านี้ไม่บริสุทธิ์และฐานเหล่านี้ก็นำมาใช้กับทั้ง ๒ ขั้นตอนของการปฏิบัตินี้ โดยขั้นตอนแรกคือ ขั้นตอนแห่งการรังสรรค์หรือการก่อให้เกิดหรือการให้กำเนิด (the stage of generation) ซึ่งตรงกับภาษาสันสกฤตว่า อดปัตติกรรมะ (utpattikrama) อันตรงกับภาษาธิเบตว่า เกริม (bskyed rim)^๑ ในบางที่ใช้คำว่า Creation Stage โดยใช้ตรงกับภาษาธิเบตว่า จงวา (jong wa sbyong ba)^๒ และในที่นี้ขอใช้คำในภาษาไทยไปชั่วคราวก่อนจนกว่าจะมีผู้รู้มาชี้แนะก่อนว่า ขั้นตอนแห่งการรังสรรค์ ทั้งนี้ก็เพื่อความงามทางภาษา แม้ว่าอาจจะรู้สึกว่ามีน้ำหนักไม่หนักแน่นนักแต่ก็ให้ความรู้สึกของการอมความหมายของคำภาษาอังกฤษทั้งสองคำ โดยในขั้นตอนนี้เราใช้ ความตาย พื้นฐาน บารโด้พื้นฐาน (อันตรกัพพื้นฐาน) และ การเกิดพื้นฐาน (basic death, intermediate state and birth) เอามาเป็นฐานของการชำระความบริสุทธิ์ (the bases of purification) (ดังที่กล่าวไว้ในบทสวดมนต์เบื้องต้น) เอามาสามสถานะเหล่านี้เป็นตัวแทนของการชำระความบริสุทธิ์ที่เราบ่มเพาะเอา (cultivates) สถานะทั้งสามนี้ “นำไปสู่มรรค” (bringing to the path) หรือหนทาง พร้อมทั้งอนุมรรคทั้งหลายทางประวัติศาสตร์ (branches)

คัมภีร์หมายความว่า โดยสอดคล้องกับลักษณะและขั้นตอนทั้งหลาย (the aspects of the stages) ของความตาย บารโด้ และการเกิดนี้ เรานำเอาความตายไปสู่มรรคอันเป็นธรรมกาย (the path as the Truth Body) บารโด้แห่งอันตรกัพไปสู่มรรคอันเป็นสัมโภคกาย (the path as an Enjoyment Body) และการเกิดไปสู่มรรค อันเป็นนิรมานกาย (the path as an Emanation Body)

กล่าวง่ายก็คือ หากปฏิบัติสำเร็จในตอนตาย (ตอนแสงกระจ่างหรือจิตประภัสสร) จะบรรลุธรรมกายหรือถ้าจะกล่าวอีกอย่างก็คือ บรรลุสถานะเดียวกับพระศากยมุณีพุทธเจ้า นั่นก็คือบรรลุการตรัสรู้ที่สมบูรณ์ หรือบรรลุพุทธภาวะ หรือในแง่หนึ่งก็คือการปรินิพพานตามความหมายของเดรวาทนั่นเอง

^๑ Daniel Cozort, **Highest Yoga Tantra** (Ithaca: Snow Lion Publications, 1986), p.143.

^๒ Jamgön Kongtoul, **Creation and Completion: Essential Points of Tantric Meditation**, trans. Sarah Harding (Boston: Wisdom Publications, 2002), p.13.

ส่วนการปฏิบัติสำเร็จในบาร์โศ จะบรรลุตัม โศคกายอันเป็นกายทิพย์ที่มีความสุขของพระพุทธเจ้า และหากสำเร็จในตอนเกิดหรือปฏิสนธิ จะบรรลุนิรมานกาย ดังจะกล่าวต่อไป

อรรถกถากล่าวว่า ในกระบวนการของเทวโยคะ (deity yoga) โยคีจะเข้าสมาธิตั้งแต่แรกบนสุนyata (emptiness) โดยดำเนินตามแบบแผนของสัญญาแห่งความตายทั้ง ๘ ด้วยเหตุนี้จึงนำเอาความตายมาสู่บรรคอันเป็นธรรมกายของพระพุทธเจ้า (bringing death to the path as a Buddha's Truth Body) โยคีจึงเกิดขึ้นจากการหยั่งรู้ในอทวิภาวะแห่งสุนyata ในรูปแบบของเมล็ดพยางค์ (The yogi rises from this non-dual realization of emptiness in the form of a seed syllable) คือพยางค์จากสิ่งซึ่งเป็นรูปแบบทั้งหมดของการปรากฏของเทพ หรือในรูปแบบมูตราอันเป็นสัญลักษณ์การทํามือ (hand symbol) หรืออื่นๆ ซึ่งตัวของวิญญาณปัญญา (the wisdom consciousness) ใช้เป็นพื้นฐานของนิรมานกาย (the basis of emanation) นี้ก็เป็นวิธีที่นำเอาบาร์โศอันตรภไปสู่บรรคอันเป็นตัม โศคกาย การปรากฏต่อมาของวิญญาณปัญญาในรูปแบบของร่างเทพ (a deity's body) คือการนำเอาการเกิดไปสู่บรรคอันเป็นนิรมานกาย โยคะสุนyata และเทพ (Emptiness and deity yogas) วางแบบแผนอยู่บนกระบวนการความตาย บาร์โศอันตรภ และการเกิดนี้มีอยู่เฉพาะในอนตร โศคมันตระ ไม่มีอยู่ในต้นตระต่ำทั้งสามอัน ได้แก่กริยาคันต้นตระ (Kriyāntara) จรยาคันตระ (Caryāntara) และโยคต้นตระ (Yogāntara)^๑

ด้วยเหตุนี้ สภาวะทั้งสามนี้คือ ความตายธรรมดา บาร์โศอันตรภตามธรรมดา และการเกิดตามธรรมดา (ของปุถุน) จึงได้รับการชำระความบริสุทธิ์โดยทางอ้อม และเราดำเนินการ (actualizes) ครีกาย (the Three bodies) นี้สอดคล้องกับลักษณะของมัน

คัมภีร์กล่าวว่า ขั้นตอนแห่งความสมบูรณ์ (the stage of completion/ nispannakrama / rdzogs rim)^๒ คือตัวที่ชำระความบริสุทธิ์อย่างแท้จริง (the actual purifier) ของความตายพื้นฐาน บาร์โศอันตรภพื้นฐาน และการเกิดพื้นฐาน ผ่านหนทางหรือมรรคาที่สอดคล้องต้องกัน ในลักษณะกับสภาวะเหล่านี้

คัมภีร์กล่าวว่าขั้นตอนแห่งความสมบูรณ์นั้นแบ่งเป็น ๖ ขั้น คือ

๑. การแยกกาย (Isolation of body)
๒. การแยกวาจา (Isolation of speech)
๓. การแยกจิต (Isolation of mind)
๔. กายมายา (Illusory body)
๕. แสงกระจ่าง (Clear light)
๖. การรวมกัน (Union)

^๑ Lati Rinbochay and Jeffrey Hopkins, *Death, Intermediate State and Rebirth in Tibetan Buddhism*, 3rd ed. (Ithaca: Snow Lion Publications, Inc., 1905), pp.69-70.

^๒ Daniel Cozort, *Highest Yoga Tantra* (Ithaca: Snow Lion Publication, 1986), p.143.

อรรถกถาอธิบายว่า การแยกกาย คือ โยคะอย่างหนึ่ง ในที่ซึ่งขันธ์ทั้งหลาย องค์ประกอบทั้งหลาย อยคนะภายในทั้งหลาย และอื่นๆของเราถูกแยกออกจากการปรากฏและความคิดตามธรรมดา (ordinary appearance and conception) ผ่านการประทับตราด้วย (being sealed with) หรือให้เครื่องหมายของ (given the mark of) ความสุขและศุขขตา (the bliss and emptiness) ของขั้นตอนแห่งความสมบูรณ์ มันจึงเป็นสาเหตุด้วยวิธีนั้นต่อการปรากฏว่าเป็นการเล่นของเทพ (the sport of a deity) (ในการอธิบายที่ว่านี่อรรถกถาบันทึกว่าเป็นการอธิบายในเชิงนิรุกติศาสตร์) ส่วนใน การแยกกวางจา คือ โยคะอย่างหนึ่ง ในที่ซึ่งลมที่ละเอียดที่สุด อันเป็นรากเหง้าของการพุดถูกแยกออกไปจากการเคลื่อนไหวตามธรรมดาของลม ด้วยเหตุนี้ ลมและมนต์หรือมนตร์ (mantra) จึงรวมกันเข้าอย่างกลมกลืน (joined undifferentiably) สำหรับ การแยกจิต อรรถกถากล่าวว่า คือ โยคะอย่างหนึ่ง (a yoga) ในที่ซึ่งจิตที่เป็นรากเหง้าของสัมสाराและของนิรวาณะ (the root of cyclic existence and of nirvana) ถูกแยกออกจากความคิด (conceptuality) พร้อมทั้งลมที่ใช้เป็นสิ่งค้ำจุนของฝ่ายหลัง จิตนี้เป็นเหตุต่อการปรากฏอันเป็นเอกลักษณ์ (an entity) ของความสุขและศุขขตาอันกลมกลืน ผ่าน โยคะทั้งสามขั้นเหล่านี้ ความว่างทั้ง ๔ (the four empties) ก็ได้รับการชักนำให้เกิดขึ้น แม้ว่าเฉพาะในตอนท้ายของการแยกจิตของขั้นตอนที่สาม แต่มันก็ปรากฏขึ้นในรูปแบบที่สมบูรณ์ (complete form)^a

คัมภีร์กล่าวว่าปัจจัยทั้งหลายเหล่านั้นที่อยู่ในขั้นตอนแห่งความสมบูรณ์นี้ ที่สอดคล้องต้องลักษณะกันกับ แสงกระจ่างแห่งความตาย คือ การปรากฏ การเพิ่มขึ้น การไถ่บรรลู่ และแสงกระจ่าง (ที่ได้แสดงออกมา) ในการแยกกาย การแยกกวางจา การแยกจิต กายมายา และการรวมกันของพระเสขะ (union of a learner)

อันว่าพระเสขบุคคลนี้ คือผู้ที่ยังต้องเล่าเรียนเขียนอ่านพระธรรมคำสอนอยู่ ส่วนพระอเสขบุคคลนั้นคือผู้ที่รู้แจ้งเห็นจริงแล้ว ไม่ต้องเล่าเรียนเขียนอ่านอีก

อรรถกถาอธิบายว่า การรวมกันของแสงกระจ่างและกายมายาบริสุทธิ์ของพระอเสขะคือตัวพุทธภาวะ (a non-learner's union of clear light and pure illusory body is Buddhahood itself) นั่นคือการรวมกันทั้งหลายทั้งปวงก่อนหน้านั้นเป็นของพระเสข โภริสัทว์ (learner Bodhisattvas)^b

คัมภีร์กล่าวว่า ปัจจัยทั้งหลายเหล่านั้นในขั้นตอนแห่งความสมบูรณ์ที่สอดคล้องต้องลักษณะกันกับ บาร์โดอันตรรกภาพ คือ กายมายาอันไม่บริสุทธิ์ของขั้นตอนที่สาม (เมื่อ ๖ ขั้นตอนข้างต้นนั้นลดลง มาเหลือ ๕ โคจรรวม ๒ ขั้นตอนแรกเป็นขั้นตอนเดียว) และ กายมายาบริสุทธิ์ของการรวมกันของพระเสขะ ปัจจัยทั้งหลายเหล่านี้(ซึ่งก็คือปัจจัยในขั้นตอน ๕ - ๖ ขั้นตามที่กล่าวมา) ที่สอดคล้องต้องลักษณะกับการเกิด คือ การอาศัยกันของกายมายาบริสุทธิ์ และไม่บริสุทธิ์ในขั้นแบบเดิม (old aggregates) อันเป็น

^a Lati Rinbochay and Jeffrey Hopkins, *Death, Intermediate State and Rebirth in Tibetan Buddhism*, 3rd ed. (Ithaca: Snow Lion Publications, Inc., 1985), p.70.

^b Lati Rinbochay and Jeffrey Hopkins, *Death, Intermediate State and Rebirth in Tibetan Buddhism*, 3rd ed. (Ithaca: Snow Lion Publications, Inc., 1985), pp.71.

กายธรรมดา (the ordinary body) และในวัตถุแห่งการแปรเปลี่ยนของมันของการเห็นตามธรรมดา (their becoming objects of ordinary sight)

ในเรื่องของวิธีที่มรรคาเหล่านี้ของขั้นตอนแห่งความสมบูรณ์ชำระความบริสุทธิ์ของการเกิด ความตาย และบาร์โดอันตรภาพโดยตรงนั้น คัมภีร์กล่าวว่า จิตที่ละเอียดที่สุด (the very subtle mind) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเอกลักษณ์อันกลมกลืนของลมและจิตที่ละเอียดที่สุด ชำรงอยู่ตามปกติในความต่อเนื่องของรูปแบบเดิมจากความต่อเนื่องหนึ่งไปสู่ความต่อเนื่องหนึ่ง (maintains a continuum of similar type from one to another-ซึ่งก็คือการเกิดดับเป็นสันตติตามปกติ) ทำที่สुकกลายเป็นแสงกระจ่างแห่งความตายตามธรรมดา (the clear light of ordinary death-ซึ่งก็คืออยู่ในกระบวนการตายขั้นที่ ๘ ตามปกติ) โยคีผู้ปฏิบัติในขั้นตอนแห่งความสมบูรณ์นี้ได้หยุดกระบวนการนี้ ด้วยอำนาจแห่งความมั่นคงของสมาธิ (A yogi of the stage of completion stops this (process) through the power of meditative stabilization) และแปรเปลี่ยนมันเข้าไปสู่ แสงกระจ่างเนรมิต (transforms it into the metaphoric Clear light-ของการแยกจิต) และเข้าสู่ แสงกระจ่างที่แท้จริง (the actual clear light) นี่ก็เป็นการปฏิบัติด้วยมรรคาที่สอดคล้องต้องลักษณะกับความตาย โยคีจึงแปรเปลี่ยนความตายเข้าไปสู่แสงกระจ่างแห่งผล (the clear light of the fruit-คือพอได้มรรคแล้วก็ต้องได้ผล เหมือนกันกับการได้อรหัตมรรคแล้วก็ได้อรหัตผล) อันเป็นธรรมกาย นี่คือวิธีที่ความตายได้รับการชำระความบริสุทธิ์

ขั้นนี้คือการหลุดพ้นในจิตประภัสสร หรือในขั้นของแสงกระจ่างแห่งความตาย ตามที่กล่าวมาในกระบวนการตาย อันซึ่งที่กล่าวว่าคนธรรมดาโดยทั่วไปอยู่ในขั้นนี้ ๓ วันนั้นนั่นเอง แต่นักปฏิบัติธรรมจะอยู่ในขั้นนี้นานเป็นพิเศษ และขั้นนี้เองที่เป็นการ บรรลุพุทธภาวะ หรือ บรรลุธรรมกาย แต่ด้วยปณิธานอันศักดิ์สิทธิ์ของพระโพธิสัตว์ จึงทำให้หรือสามารถกลับมาเกิดใหม่ในโลกมนุษย์นี้ได้ นี่เป็นส่วนหนึ่งเราก็กล่าวได้ว่า คืออำนาจของความกรุณา และพลาณาภาพอื่นๆดังจะได้กล่าวต่อไป

ในเรื่องของรูปแบบของ การชำระความบริสุทธิ์ในบาร์โดอันตรภาพ นั้น คัมภีร์กล่าวว่า ลมที่ละเอียดที่สุด ของเอกลักษณ์หรือแก่นแท้อันกลมกลืนกันนั้น (ที่เพิ่งกล่าวมา) ชำรงความต่อเนื่องตามปกติของรูปแบบเดิมจากความต่อเนื่องหนึ่งไปสู่ความต่อเนื่องหนึ่ง และกระทำเป็นสิ่งค้ำจุนของแสงกระจ่างแห่งความตายตามปกติ (the ordinary clear light of death) ได้เกิดขึ้นเป็นร่างกายของสัมภเวสี (rise as a body of an intermediate being-อยู่ในขั้นที่เราเป็นสัมภเวสี) โยคีผู้ปฏิบัติในขั้นตอนนี้ได้หยุดกระบวนการนี้ผ่านอำนาจแห่งความมั่นคงของสมาธิ และแปรเปลี่ยนมันเข้าไปสู่ กายมายาที่ไม่บริสุทธิ์ และกายมายาที่บริสุทธิ์ของพระเสขบุคค และของพระอเสขบุคค ที่สอดคล้องต้องลักษณะกับบาร์โดอันตรภาพ นี่คือวิธีที่บาร์โดอันตรภาพได้รับการชำระความบริสุทธิ์

ขั้นนี้คือขั้นของการ บรรลุสามโลกกาย โดยเปลี่ยนกายจิตของสัมภเวสีซึ่งถือว่าหยาบเพราะเกิดแต่กรรมในบาร์โดให้เป็นกายมายาทังสองกายและทำสมาธิบรรลู่ในกายนั้น

ในเรื่องของรูปแบบวิธีของ การชำระความบริสุทธิ์การเกิด นั้น คัมภีร์กล่าวว่า เมื่อ กายมายา เช่นนั้น ที่ได้เข้าสู่บาร์โดอันตรภาพ ถูกดับลงชั่ววินาที ผ่านอำนาจสมาธิแบบเดียวกันนั้น แล้วการเกิดใหม่ในครรภ์ผ่านอุทกกรรม และความทุกข์ทั้งหลายถูกหยุดลง คือแทนที่จะไปเกิดใหม่ในครรภ์ตาม

กรรม กายมายาได้เข้าสู่ขั้นทางกายภาพแบบเดิม (the old physical aggregates) ในลักษณะเช่นเดียวกันกับการเข้าไปเกิดของสัมภเวสีในครรภ์มารดา ด้วยเหตุนี้ กายมายาเข้าสู่ครรภ์นี้จึงทำการสำแดงการอธิบายคำสอนต่อผู้อื่น และบรรลุมรรคาในขั้นสูง (the higher paths) นี่ก็วิธีที่การเกิดได้รับการชำระให้บริสุทธิ์

การเกิดในขั้นนี้แม้ว่าจะเข้าสู่ครรภ์เหมือนกันกับคนปกติ แต่คนปกติเข้ามาเกิดโดยกาบิจของสัมภเวสีซึ่งเป็นไปตามกรรม และไร้จิตสำนึก แต่ผู้กลับชาติมาเกิดจะทำสมาธิมาเกิดด้วยกายมายา และมีสติสำนึกในการเกิด และการเกิดนี้ไม่ได้ถูกพัฒนามาด้วยกรรมอันชักนำมาเกิดแต่มาเกิดด้วยความรู้ตัวทั่วพร้อมด้วยความมั่นคงของอำนาจแห่งสมาธิภาวนา นี่ก็กายบรรลุนิรมลกาย

ท่านเชอเกียม กล่าวว่า พระโพธิสัตว์ในครรภ์มารดาสามารถแสดงธรรมตั้งแต่อยู่ในครรภ์ได้ ใถ่ตามสารทุกข์สุกดิบเกี่ยวกับสุขภาพของมารดา และยังให้คำแนะนำวิธีดูแลครรภ์แก่มารดาด้วย^๗

ดังนั้น คัมภีร์จึงกล่าวว่ารากเหง้าที่แท้จริงแห่งการหยุดการเกิด ความตาย และบาร์โด อันตรภพที่แท้จริงคือ แสงกระจ่างเนรมิต อย่างแท้จริง (ซึ่งได้แสดงออก) บน (ในขั้นตอน) ความสมบูรณ์แห่งการแยกจิต แสงกระจ่างเนรมิต นี้ใช้เป็นเหตุ โดยตรงของ กายมายา และผ่านอำนาจของการหยุดความตายอย่างแท้จริงของมัน บาร์โดอันตรภพพร้อมทั้งการเกิดจึงหยุดลงอย่างสอดคล้องกัน เมื่อกายมายาบรรลุดึงแสงกระจ่างเนรมิตเช่นนั้น บาร์โดอันตรภพจึงหยุดลงชั่ววินาที เพราะ ลมที่ละเอียดที่สุด อันจะเกิดเป็นกายของสัมภเวสีนั้น ได้กลายเป็น กายมายา เสียแล้ว

ครั้นบาร์โดถูกหยุดลงโดยสิ้นเชิง มันก็ไม่มี การเข้าครอบครองการเกิดด้วยอำนาจของอกุศลกรรมและความทุกข์ (there is no assumption of birth by the power of contaminated actions and afflictions) ดังนั้น คัมภีร์จึงกล่าวว่า ใครก็ตามที่บรรลุกายมายาจำเป็นอยู่เองที่จะเกิดการรู้แจ้งอย่างเต็มที่ในชีวิตเดียวกันนี้ (whoever attains an illusory body necessarily becomes fully enlightened in the same lifetime.) คือ คัมภีร์หมายความว่า การหลุดพ้นนี้คือการหลุดพ้นในชาติที่เป็นมนุษย์นี้ในชีวิตเดิม ไม่ใช่การหลุดพ้นในชาติต่อไปในชีวิตใหม่ ซึ่งนี่ก็ถือได้อย่างหนึ่งว่า คือ การตรัสรู้ที่ฉับพลัน ของพุทธศาสนิกายวัชรยาน

การกล่าวถ้อยคำมาทั้งหมดนี้รวมทั้งการวิเคราะห์ต่างๆ ผู้วิจัยทำด้วยความรู้ความสามารถอันจำกัดยิ่ง หากการกล่าวมามีความผิดพลาดเป็นเพราะความผิดพลาดอันเนื่องด้วยข้อบกพร่องทั้งหลายของผู้วิจัย พระธรรมอันท่านกล่าวไว้ดีแล้วนั้นหาผิดพลาดแต่อย่างใดไม่ แต่ก็มีอยู่บ้างที่ผู้วิจัยได้ละข้อความบางข้อไว้ อันเนื่องจากความรีบเร่งในการกระทำ แม้ว่าจะเป็นรายละเอียดที่เล็กน้อยก็ตาม และผู้วิจัยหวังใจว่าอำนาจแห่งตัวอักษรจะยังอานิสงส์ขึ้นในจิตใจแก่ผู้ศึกษา ให้ความสว่างทางปัญญา เชี่ยวชาญความรู้สึก ให้มุมมองอันงดงามแก่ชีวิต

^๗ Chogyam Trungpa Rinpoche in Reginald A. Ray, *The Secret of the Vajra Word: The Tantric Buddhism of Tibet* (Boston: Shambhala, 2002), pp.375-376.

สรุป

ตามที่กล่าวมานั้น มีการหลุดพ้น ๓ ช่วงคือ ช่วงความตาย โยคีผู้มีความสามารถปฏิบัติในขั้นนี้ ได้สำเร็จจะบรรลุธรรมกาย เมื่อเทียบกับเดรวาทแล้วก็คือบรรลุนิพพานนั่นเอง เพราะผู้บรรลุธรรมกาย กล่าวได้ว่า คือผู้บรรลุพุทธภาวะ และผู้บรรลุพุทธภาวะก็คือผู้บรรลุความเป็นพระพุทธเจ้า ผู้บรรลุความเป็นพระพุทธเจ้าก็คือพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง การเป็นพระพุทธเจ้าในแง่ของวัชรยานเท่ากับการบรรลุธรรมกาย หรือในสภาวะอันปรมาตม์ก็คือ การที่มีร่างกายเป็นสังขะ อันเกินจินตนาการของการคิดโดยใช้สมองเนื่องจากสมองมีรอยหยักไม่พอ และรอยหยักของสมองก็ไม่สามารถรับข้อมูลหรือจินตนาการถึงข้อมูลในเรื่องนามธรรมชั้นสูงแบบนี้ได้ และการใช้เหตุผลก็มีขอบเขตจำกัด จึงอาจจะเกินจินตนาการของรอยหยักหรือคอมพิวเตอร์เหล่านี้ ดังนั้นการบรรลุธรรมกายในความหมายของวัชรยานก็คือการบรรลุนิรวาณะ ซึ่งก็เทียบได้กับนิพพานในเดรวาทนั่นเอง ผู้บรรลุขั้นนี้จึงเป็นพระอเสขะ คือไม่ต้องเรียนอีก ในแง่ที่ว่าในสภาวะเข้าถึงนั้นท่านได้รู้แจ้งอย่างสมบูรณ์ ถ้าท่านเข้าสู่สภาวะนี้แล้วไม่มาเกิดใหม่ ท่านก็ไม่มี ความจำเป็นต้องมารื้อฟื้นความรู้ใดๆอีกเพราะเป็นพระพุทธเจ้าเองแล้ว

ช่วงการหลุดพ้นช่วงที่สองคือ ในบาร์โคอันตรภพ พอหลุดพ้นในช่วงนี้บาร์โคก็ดับลง ท่านก็เข้าสู่สภาวะสัมโภคกาย คือกายทิพย์ของความเป็นพระพุทธเจ้าอันเป็นกายแห่งความสุข

ช่วงการหลุดพ้นช่วงที่สามคือ ตอนการเกิด เมื่อทำสมาธิจนได้กายมายามาแล้ว ก็ไม่ใช่สัมภเวสี ที่อยู่ในบาร์โคแบบคนทั่วไป และแทนที่จะเกิดแบบคนทั่วไปที่เป็นไปตามกรรม ท่านก็ทำสมาธิในกายมายาเข้ามาเกิดแทน นี้เรียกว่าบรรลุนิรมาณกาย

ผู้วิจัยเข้าใจว่ามีรายละเอียดในขั้นตอนนี้หลายระดับ แต่เนื่องจากมีข้อจำกัดในการทำวิจัยนี้ หลายประการ จึงไม่ได้นำมาขยายให้เห็นเพิ่มขึ้น สำหรับความเป็นไปได้ในเรื่องการหลุดพ้นเหล่านี้ ผู้วิจัยมีกรรมที่คิดว่าเป็นสิ่งจริงแท้และเชื่อตามตัวอักษร ตามความหมายที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยไม่มีข้อพิสูจน์ทางกายภาพ แต่เห็นผลที่เกิดขึ้นว่ามีจริงโดยศึกษาเอาจากพระผู้ทรงคุณทั้งหลาย บางทีการได้เห็นหน้าท่าน ก็ทำให้เกิดความรู้สึกว่าท่านได้ผ่านความสำเร็จของประสบการณ์ทางธรรมนี้มา และเมื่อประกอบกับการศึกษาพระธรรมคัมภีร์ที่ท่านเหล่านั้นกล่าวก็มีความแจ่มแจ้งแก่ใจมากขึ้น การมีศรัทธา นั้นในพุทธศาสนาเป็นผลของการวิเคราะห์อย่างละเอียดแล้ว และก็รวมถึงอานิสงส์ของกรรมดีในชาติที่แล้ว หากจะกล่าวเช่นนั้น การศึกษาในเรื่องนี้อาจอยู่นอกเหนือสามัญสำนึกแบบวัตถุนิยม หรือเป็นการศึกษาที่ขยายกรอบความคิดทางพุทธศาสนาบางกรอบออกไป และสำหรับข้อพิสูจน์นั้นจัดอยู่ใน เรื่องการระลึกชาติได้ของพระหรือโยคีลามาเหล่านี้ พระผู้ระลึกได้ จึงจดจำสิ่งของและเรื่องราวบางเรื่อง ได้ในชาติที่แล้วของตนได้ ผู้ไม่มีประสบการณ์ร่วมด้วยและไม่ได้ติดตามศึกษา ก็อาจสงสัยอยู่ได้ว่าไป อันถือได้ว่าเป็นผลของกรรมเช่นกัน

เปรียบเทียบการเกิดใหม่ในพุทธศาสนานิยายเถรวาท กับการกลับชาติมาเกิดของพุทธศาสนานิกายวัชรยาน

เมื่อก้าวถึงการเกิดใหม่ (Rebirth) เป็นมนุษย์ในเถรวาท ย่อมเป็นการกล่าวถึงการเกิดใหม่ของคนธรรมดาทั่วไป และในที่นี้จะไม่กล่าวถึงการไปเกิดใหม่เป็นสัตว์ในภพภูมิต่างๆ แต่จะจำกัดอยู่ที่การเกิดใหม่มาเป็นมนุษย์ ซึ่งจะเน้นอีกที่ว่าเป็นการที่มนุษย์ตายแล้วมาเกิดใหม่เป็นมนุษย์อีก ส่วนการมาเกิดใหม่เป็นมนุษย์ของสัตว์อื่นๆ อาจจะมีลักษณะคล้ายกันแต่จะไม่พิจารณา มา ณ ที่นี้

การเกิดใหม่ในแง่ของเถรวาทก็คือการเกิดใหม่ที่เป็นไปตามกรรม ไม่มีอิสระที่จะควบคุมได้ทุกอย่างเป็นการจัดสรรของกรรมหมด และการจะไปเกิดเป็นอะไรก็ปรากฏขึ้นแล้วตั้งแต่ช่วงโคมาหรือมรณาสันนกาล แต่อันที่จริงที่สะสมไว้ตั้งแต่ยังมีชีวิตและมาขมวดปมเอาตอนจะตายอันด้วยแรงโน้มเอียงที่คุ้นเคยทางจิตที่สะสมมาตลอดชีวิต แต่เถรวาทก็มีคำสอนในเรื่องมรณสติและเรื่องสภาพจิตก่อนตายว่ามีผลว่าจะไปเกิดใหม่ที่ดีหรือเลว ในแง่ก็ไม่ต่างจากวัชรยาน และเถรวาทเน้นการเกิดดับของกระแสจิตว่าพอจิตดับดับ ปฏิสนธิจิตก็เกิด โดยไม่มีช่องว่างหรือบาร์โคอันตรรกของสัมภเวสี นี้คือความต่างกับวัชรยาน และเมื่อปฏิสนธิจิตเกิดเราก็แทบจะจินตนาการได้เลยว่าจิตหรือวิญญาณของบุคคลถูกกรรมจัดสรรอย่างฉับพลันมาสู่สถานที่เกิด และเข้าสู่ครุภมารดาเลย แต่โดยที่ต้องมีเงื่อนไขการเกิดตามที่กล่าวมาด้วย ซึ่งในเมื่อมันไม่มีช่องว่างของกาลเวลา ประกอบกับเงื่อนไขของการตั้งครุภ ซึ่งการเกิดเป็นมนุษย์นั้นเกิดในครุภ ไม่ใช่โอปปาติกะ ทำให้ค่อนข้างจะตามไม่ทันหรือเข้าใจยากว่า บุคคลที่ตายแล้วมาเกิดเป็นมนุษย์ใหม่เลยแบบเร็วเท่ากระแสจิตนั้นท่านกล่าวเอาไว้แบบรวบรัดหรือไม่ แต่ในเมื่อเถรวาทไม่มีรายละเอียด อาจจะคาดได้ว่าท่านประสงค์จะให้พระสูตรกล่าวเอาไว้แค่นี้ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากชุดคำสอนอื่นหรือในแง่ศีลธรรมก็เพียงพอว่าชุดคำสอนเหล่านี้จะทำให้ไปเกิดใหม่ที่ดีได้โดยไม่ต้องมีรายละเอียดขยายออกไปมากนัก

สำหรับวัชรยานนั้น แหล่งคำสอนมาจากคัมภีร์คันถระอันถือว่าไม่ใช่คำสอนที่กล่าวไว้ในพระสูตร แต่ก็ปรากฏในคัมภีร์คันถระของพุทธศาสนา ซึ่งคันถระ ณ ที่นี้ของวัชรยานคือคำสอนของพุทธศาสนา ไม่ได้ยึดหรือขโมยแนวคิดของลัทธิอื่นมา และหากค่อยๆ พิจารณาดูจะเห็นว่าคำสอนในลัทธิอื่น ๆ ไม่มีรายละเอียดมากไปกว่านี้ ทั้งในเรื่องความตายและเรื่องอื่นๆ หรือที่ชัดที่สุดคือ ลัทธิหรือศาสนาอื่น ๆ ไม่เคยมีใครสอนว่าให้หลุดพ้นจากสังสารา มิแต่ให้ไปอยู่ในสังสาราชั้นสูงซึ่งเป็นสังสาราในระดับที่มีความสุขมาก อาวุธขึ้นมาก นั่นคือส่วนใหญ่ก็สอนให้ไปเกิดเป็นเทวดาในสวรรค์ และก็สอนให้เวียนรกเป็นต้น ส่วนกำเนิดคันถระในแง่ประวัติศาสตร์ก็กล่าวมาพอคร่าวๆ แล้วในตอนต้น แต่ความสำคัญตรงนี้อยู่ที่ว่า การกลับชาติมาเกิดของวัชรยานนั้น ไม่ใช่การเวียนว่ายตายเกิดของคนธรรมดาทั่วไปที่เป็นไปตามกรรมแบบเถรวาท แต่เป็นของนักปฏิบัติธรรมขั้นสูง โดยหลักๆ คือ ๓ ระดับที่ตามที่กล่าวมา คือผู้ที่มีความสามารถหลุดพ้นในตอนตาย บาร์โค และการเกิด และด้วยอุบายการณหรือปณิธานที่ถือครองมาตลอดของพระโพธิสัตว์ ท่านเหล่านี้จึงสามารถเลือกกลับมาเกิดใหม่เป็นมนุษย์ได้ ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา นี่ก็ความต่างกับการเกิดใหม่หรือการเวียนว่ายตายเกิดทั่วไปของเถรวาท ส่วนนักปฏิบัติที่มีความสามารถต่ำกว่านี้ เมื่อตายลงและต้องเกิดใหม่ หากท่านถือปณิธานพระโพธิสัตว์ ท่านก็ต้องมีกรรม

มาเกิดใหม่ตามที่ตั้งไว้คือมาเกิดเป็นมนุษย์ที่อยู่ในที่ที่เข้าถึงธรรมได้ หรือมีพระธรรมคำสอนตั้งมั่นอยู่ ณ สถานที่นั้นที่ท่านมาเกิด หรือในบางกรณีจะเป็นสถานที่ที่สามารถแสดงธรรมโดยมีผู้สนใจธรรมอยู่ ณ ที่นั้นอันเป็นที่ที่ท่านสามารถโปรดสัตว์ได้ แต่การเกิดของท่านเหล่านี้ไม่ใช่การกลับชาติมาเกิด แต่เป็นการมาเกิดตามกรรมเหมือนกับการเกิดใหม่ของเดรวาท ซึ่งอันที่จริงก็เป็นหลักการอันเดียวกันกับการเกิดใหม่ของวัชรยานและพุทธศาสนาทุกนิกาย แต่ว่าการเกิดใหม่ของนักบวชนักบุญเหล่านี้จะก่อปรคดียกรรมดีมากกว่าปุถุชน ดังนั้น การเกิดใหม่ (Rebirth) เมื่อว่าทั้งเดรวาทและวัชรยานไม่ต่างกัน คือการเกิดใหม่นี้ย่อมเป็นไปตามกรรม ไม่ว่าจะเป็นกรรมดีกรรมเลวก็สุดแท้แต่บุคคล ส่วนที่ต่างกัน คือ การกลับชาติมาเกิด (Reincarnation) เพราะไม่ได้ถูกบังคับด้วยกรรมแต่มาด้วยอำนาจความสำเร็จในมรรคผลทางสมาธิ มาด้วยสติ และความรู้ตัวทั่วพร้อมที่สอดคล้องกับระดับ สูง-กลาง-ต่ำ ของการหลุดพ้นของพระนักปฏิบัติ

ทูลกู: ลามะผู้กลับชาติมาเกิด (Tülku: Reincarnate Lama)

สายประเพณีการกลับชาติมาเกิดของลามะ เป็นลักษณะที่สำคัญขึ่งอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบต ลามะผู้กลับชาติมาเกิด (The reincarnate lama) ตรงกับภาษาที่ใช้กันในทิเบตว่า ทูลกู (Tülku) ซึ่งคำว่า ทูลกู นี้ โดยทั่วไปที่ใช้กันตามปกติหมายถึง บุคคลผู้เคยเป็นคนคนหนึ่งซึ่งอันเป็นการกลับชาติมาเกิดของนักบุญองค์ก่อนโดยเฉพาะ (a tülku is a person who has been identified as the reincarnation of a specific former holy person)^๔ กล่าวง่าย ๆ ก็คือลามะหรืออาจารย์ในชาติก่อนกลับชาติมาเกิดเป็นคนนี้

คำว่า การเวียนว่ายตายเกิดนั้นพุทธศาสนาใช้กับสรรพสัตว์ทั้งหลายในภพภูมิทั้งหกซึ่งไม่ว่าจะใช้คำในภาษาอังกฤษว่า rebirth หรือ reincarnation หากกล่าวโดยใช้กับปุถุชนคนทั่วไปย่อมแปลเป็นภาษาไทยพุทธศาสนาได้ว่า “การเวียนว่ายตายเกิด” หรือ “การเกิดใหม่” เพราะเมื่อใช้กับคนทั่วไปจะหมายถึงการเกิดใหม่หรือการเวียนว่ายตายเกิดอันเป็นไปตามกรรม โดยที่ไม่อาจขัดขืนได้ ปราศจากเจตนาหรือการจงใจที่จะไปหรือจะมาเลือกเกิด ไร้สิ้นซึ่งเจตจำนงเสรี ไม่ว่าจะชอบหรือไม่ หรือตั้งใจไว้หรือไม่ ก็ไม่อาจขัดขืนแรงกรรมนั้นได้ เป็นการไปเกิดตามแรงกรรมอันบุคคลได้กระทำไว้ ซึ่งแล้วแต่ว่าจะเป็นกุศลกรรม อุกุศลกรรม หรืออัพยากตกรรม คือกรรมอันเป็นกลางๆไม่ดีไม่ชั่วในตัวมันเอง อันอาจจะเกิดขึ้นในสภาวะจิตโกล้งตาย ซึ่งถ้าบุคคลตายด้วยสภาวะจิตกลางๆแบบนี้ การไปเกิดใหม่จะขึ้นอยู่กับกรรมเก่าเพียงอย่างเดียว^๕ และบุคคลย่อมไปเกิดตามอำนาจกรรมเหล่านี้ ไร้อิสระเสรีที่จะขัดขืน ดูจ

^๔ Reginald A. Ray, *The Secret of the Vajra World: The Tantric Buddhism of Tibet* (Boston: Shambhala, 2002), p.360.

^๕ *The Twelfth Tai Situpa, Awakening the Sleeping Buddha* (Boston: Shambhala South Asia Edtins, 1999), p.52.

ชนนที่ลอยไปตามสายลม ส่วนคำว่า การกลับมาเกิด (Reincarnation) หากกล่าวถึงในบริบทนี้ของ วัชรยานนั้นบ่งถึงการมีเจตนาที่จะกลับมาเกิดใหม่ซึ่งเป็นไปตามความสามารถของเหตุของผลแห่งการ บรรลุธรรม โดยจะหมายถึงคำว่า ทุลุกุ ซึ่งใช้กับการกลับมาเกิดของนักปฏิบัติผู้บรรลุผลสมบูรณ์ แน่นอน พระโพธิสัตว์ผู้เปี่ยมความสามารถและยังหมายถึงพระพุทธรูปทั้งหลายด้วย ซึ่งการกลับมา เกิดนี้มีจุดประสงค์เดียวเท่านั้นคือเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์^{๑๐}

เรย์กล่าวว่า คำว่า ทุลุกุ แปลมาจากภาษาสันสกฤตว่า นิรมานกาย (nirmanakaya) ซึ่งแปลอย่าง หมายได้ว่า “ร่างทางกายภาพอันบริสุทธิ์” (pure physical body) ซึ่งโดยพื้นฐานจริงๆแล้ว คำว่า นิรมานกายหมายถึง กายมนุษย์ของพระศากยมุนีพุทธเจ้าและของพระพุทธรูปองค์อื่นผู้ปลดปล่อยโลก และในบริบทนี้ยังหมายถึง สัตว์ผู้กลับมาเกิดในภพภูมิมนุษย์นี้แล้วได้บรรลุการตรัสรู้ที่สมบูรณ์แล้ว ทรงอยู่ในโลกนี้เพื่อสอนธรรม^{๑๑}

เรย์กล่าวว่า คำว่า ทุลุกุ ในธิเบตยังคงรักษาความหมายของ “การมาเกิดที่บริสุทธิ์” (pure incarnation) แต่ก็มีกรขยายความหมายออกไป ซึ่งความหมายที่ขยายออกไปนี้ก็มามาก่อนแล้วในอินเดีย โดย ทุลุกุหรือนิรมานกายในธิเบตหมายถึง ๑) พระพุทธรูปเจ้าผู้ตรัสรู้อย่างสมบูรณ์ ๒) มนุษย์ผู้รู้แจ้ง รวมถึงทุลุกุที่ใช้กันในธิเบต ๓) วัตถุที่สร้างขึ้นอันเป็นศิลปะที่ศักดิ์สิทธิ์เช่นพระพุทธรูป ทั้งภาพหรือภาพ พระบาทแบบธิเบต สถูปเจดีย์ที่บรรจุพระธาตุ และสิ่งสร้างอื่นๆที่ทำให้ศักดิ์สิทธิ์โดยการถ่ายทอด อำนาจของการตรัสรู้ไว้^{๑๒}

ในงานวิจัยนี้จะขอละความหมายหรือความเป็นมาของคำว่าทุลุกุในทางประวัติศาสตร์อันย้อน ไปได้ไกลถึงอินเดีย และความหมายอื่นๆจะขอล่าเฉพาะความหมายที่เป็นบุคคลหรือลามาที่กลับมาเกิดตามบริบทของธิเบตเท่านั้น

แนวคิดทุลุกุนี้ เรย์กล่าวว่า เป็นการมาเกิดที่บริสุทธิ์ผ่านกระบวนการทางปัญญาแต่ไม่ใช่อัตโนมัติ และก็เป็นคนคนเดียวกับชาติที่แล้วที่กลับมาเกิดมา ซึ่งคำว่าคนในชาติที่แล้วนี้เรย์ใช้คำว่า นักบุญใน ชาติปางก่อน (a previous holy person) ซึ่งหมายถึงคนผู้ยังรู้ความจริงอย่างเต็มเปี่ยม (fully realized people) แต่ก็มีปัญหาอยู่ว่า ขอบเขตการบรรลุนี้มีความกว้างขวางแค่ไหน และการใช้คำว่าทุลุกุใน ความหมายตามตัวอักษรก็มีปัญหา เพราะว่าทุลุกุบางคนไม่ได้แสดงให้เห็นเลยว่าเป็นผู้บรรลุธรรมในขั้น สูงอย่างเป็นพิเศษซึ่งก็จะไม่มีอำนาจทางธรรมที่จะมาเลือกเกิดใหม่ได้ ในทางปฏิบัติแล้วคนผู้เป็นทุลุกุ ที่ว่าเป็นคนคนเดียวกับอาจารย์ทางธรรมในชาติก่อนนั้นก็อ้างว่าจำชาติที่แล้วไม่ได้และไม่รู้สึกว่า

^{๑๐} Ibid., p.51.

^{๑๑} Reginald A. Ray, Secret of the Vajra World: The Tantric Buddhist of Tibet (Boston: Shambhala, 2002), p.360.

^{๑๒} Ibid., pp.360-361.

เชื่อมโยงกับอาจารย์ช้อยค์ก่อน แต่ทั้งนี้ทุกส่วนใหญก็เห็นพ้องต้องกันว่า สายประเพณีนี้มีความสมเหตุสมผลทางจิตวิญญาณ^{๑๑}

สิ่งที่เป็นการถามคำถามที่กล่าวมานี้ ท่านเชอเกียม ดรุงปา รินโปเช กล่าวว่า ทุกผู้มี ๓ ประเภทคือ

๑. ผู้ที่เป็นทุกผู้แต่เพียงชื่อแต่ไม่ได้เป็นตามข้อเท็จจริง เป็นคนธรรมดาที่สายประเพณีแต่งตั้งให้เป็นทุกผู้เพื่อทำหน้าที่ทางศาสนา ทางสังคม ทางการเมือง บุคคลเช่นนี้ท่านดรุงปาบอกว่า ไม่ใช่ทุกผู้แท้จริงในความหมายที่เคร่งครัดตามถ้อยคำ เพราะเขาไม่ใช่การกลับชาติมาเกิดของอาจารย์เจ้าองค์ก่อนจริงๆ อันเป็นคนเดียวกันกับเขา (ในคำว่าคนเดียวกันนั้นหมายถึงเรื่องจิตเท่านั้น ไม่ใช่อดีต) และเขาก็ไม่ได้เชื่อมโยงกับนักบวช นักบุญ ลามะ มหาสิทธิ์ หรือพระโพธิสัตว์องค์ก่อน เขาเพียงได้รับเลือกให้มาทำหน้าที่ในชาตินี้ ไม่มีความเกี่ยวข้องของโชคชะตาทางกรรมกับทุกุระดับนี้เพราะเขาเพียงได้รับเลือกมาเพื่อรับตำแหน่งทางสถาบัน แต่ท่านดรุงปาก็ยืนยันว่า การปฏิบัติแบบนี้ก็มีความชอบธรรมและมันก็เป็นกรรมที่ดีมากของบุคคลเช่นนี้ที่ได้รับเลือก และเป็นตัวเร่งการพัฒนาการปฏิบัติในตำแหน่งสูงของเขาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

๒. ทุกผู้ได้รับการประสาทพร (the “blessed tulku”) ท่านดรุงปา รินโปเช อธิบาย ทุกุประเภทที่ ๒ นี้ว่า ทุกุประเภทนี้เป็นทุกุส่วนใหญ่ที่เป็นที่รู้จักกันในตะวันตกและสายประเพณีการกลับชาติมาเกิดดรุงปาทุกุก็จัดอยู่ในทุกุประเภทนี้ และทุกุผู้ได้รับการประสาทพรก็ไม่ควรเข้าใจว่าเป็นการกลับชาติมาเกิดตามตัวอักษรของบุคคลในชาติก่อน สำหรับความสัมพันธ์กับบุคคลในชาติก่อนนั้น รินโปเชกล่าวว่า คนในชาติก่อนเลือกคนที่ใกล้ชิดมากๆ หรือเลือกพระโพธิสัตว์ผู้ยังคงดำเนินตามมรรค แล้วคนในชาติก่อนก็ถ่ายทอดพลังทางจิตวิญญาณ (spiritual energy) หรือคุณสมบัติพิเศษแห่งทุกุตามสายประเพณีที่ท่านได้รับมาจากองค์ก่อนอีกทีให้ผู้ที่ท่านเลือก ดังนั้นผู้มาเกิดใหม่จึงได้รับการรับรอง (is recognized) ว่าเป็นการกลับชาติมาเกิดของบุคคลในชาติก่อน และเหตุผลที่อาจารย์ในชาติก่อนเลือกถ่ายทอดแก่คนเช่นนี้ก็เพราะว่าเขาเป็นนักปฏิบัติในขั้นสูง และทุกุชนิดนี้ก็สามารถบรรลุผลสำเร็จตามชื่อของเขา แต่ก็ต้องผ่านการฝึกฝน ศึกษาและปฏิบัติอย่างเคร่งครัด แต่เขามีพื้นฐานของการหยั่งรู้ มีศักยภาพในการหยั่งรู้มากกว่าคนธรรมดา แต่ก็ยังไม่ได้หยั่งรู้อย่างแท้จริงเขาจึงยังต้องฝึกฝนศึกษา จากนั้นจึงเริ่มก้าวหน้าขึ้นไปถึงขั้นเดียวกับอาจารย์ช้อยค์ก่อนที่ให้พรเขาเพราะว่าพลังงานทางจิตวิญญาณที่เขาได้รับ จึงทำให้เขาได้มาถึงจุดนี้^{๑๒}

บางครั้งทุกุผู้ได้รับการประสาทพรก็มีความทรงจำในองค์ที่อยู่ในชาติก่อน แต่ในกรณีของท่านดรุงปา รินโปเชนี้ท่านกล่าวว่า ท่านรู้ดีกว่าท่านไม่ใช่บุคคลผู้เป็นดรุงปาที่ ๑๐ อย่างแท้จริง หมายความว่าท่านซึ่งเป็นดรุงปาองค์ที่ ๑๑ หรือผู้ที่กลับชาติมาเกิดองค์ที่ ๑๑ ไม่ใช่การกลับชาติมาเกิดขององค์ที่ ๑๐ แต่รินโปเชกล่าวว่า ท่านเป็นส่วนหนึ่งของความทรงจำขององค์ที่ ๑๐ เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตองค์ที่ ๑๐

^{๑๑} Ibid., p.374.

^{๑๒} Chögyam Trungpa Rinpoche in Reginald A. Ray, *Secret of the Vajra World: The Tantric Buddhism of Tibet* (Boston: Shambhala, 2002), pp.375-376.

แล้วก็มีคำถามว่า อาจารย์ในชาติที่แล้วผู้ประสาทรนั้นหายไปไหน เช่นในกรณีของท่าน เชอเกียม ดรุงปา ก็คือ องค์ที่ ๑๐ ที่ให้พรท่านดรุงปานั้นไปเกิดใหม่ที่ไหน อย่างไร

ท่านเชอเกียม กล่าวว่าแม้ว่าพรหรือพลังงานทางจิตวิญญาณ อันเป็นการหยั่งรู้เดิมแท้ที่ได้ให้ไปแล้วแต่ก็ไม่ได้หมายความว่ามันจะพร่องหรือหมดไป หรืออย่างที่เขากล่าวไว้ก็คือมันไม่ใช่หน้าที่เทพัสภาชนะแล้วน้ำนั้นจะหมดไป แต่พรนี้ยังเต็มเปี่ยมอยู่เหมือนเดิม และอาจารย์ผู้ประสาทรก็ยังกลับมาเกิดอยู่บนโลกนี้ แต่ไม่ใช่เป็นการกลับชาติมาเกิดแบบพิเศษอะไร เป็นการกลับชาติมาเกิดแบบไม่มีชื่อเสียงเรียงนาม ท่านอาจจะมาเกิดเป็นคนธรรมดาทั่วไปที่ไม่มีใครรู้จัก เช่น ชาวไร่ ชาวนา ชาวประมง นักธุรกิจ นักการเมือง หรืออื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นคนประเภทไหนก็ตาม และท่านก็ไม่จำเป็นต้องมาเกิดในดินแดนที่มีพุทธศาสนา เพราะคำสอนเพื่อการหลุดพ้นนั้นสอนกันในระดับใดก็ได้ ท่านเหล่านั้นจะได้รับการช่วยเหลือในทุกระดับ ทุกชนิด โดยท่านเชอเกียม กล่าวอีกว่า บุคคลเช่นนั้นอาจจะไม่เคยได้ยินได้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้ามาก่อน แต่ท่านก็หยั่งรู้ได้ด้วยตัวท่านเอง เพราะในกรณีเช่นนี้มีความทรงจำบางอย่างดำรงอยู่ในตัว จึงมีมโนทัศน์พื้นฐานของชีวิตในตัวท่าน^{๑๕}

๓. ทุลกุโดยตรง (direc tülku) ทุลกุประเภทนี้ท่านเชอเกียม กล่าวว่า เป็นพระโพธิสัตว์ในระดับสูง ผู้กลับชาติมาเกิดแล้วเกิดอีกเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ ทุลกุโดยตรงนี้เป็นทุลกุที่เข้าใจกันว่าเป็นการกลับชาติมาเกิดที่แท้จริงตามตัวอักษร เป็นทุลกุที่อยู่ในประเภทที่สูงที่สุด และไม่ว่าบุคคลสมัคใด ท่านเชอเกียม กล่าวว่า ทุลกุที่แท้จริงนี้จะมีน้อยมาก (very few)^{๑๖}

ทุลกุที่แท้ที่นี้ ท่านเชอเกียมกล่าวว่า แม้อายุยังน้อย เช่นหกขวบก็ดูเหมือนจะรู้ทุกสิ่ง และพ่อแม่ของเขาจะรู้ว่าตัวเองด่าด้อยด้อยไปถนัดตากับการที่มีบุตรเช่นนี้ เด็กชนิดนี้ดูเหมือนจะปฏิบัติหน้าที่ในโลกนี้ได้ดียิ่งเกินกว่าที่เขาควรจะเป็น แม้ว่าเขาจะไม่เคยเล่าเรียนเขียนอ่าน หรืออาจจะเพียงได้รับการแนะนำแต่เขาก็เข้าใจได้อย่างรวดเร็วมากและเลือกครูของตัวเองได้ถูกต้องอันเขาจะดำเนินตาม และการฝึกฝนสำหรับเขามีความจำเป็นแต่เพียงเล็กน้อย^{๑๗}

เรย์กล่าวว่า ทุลกุโดยตรงหรือทุลกุที่แท้ที่นี้ ในชาติต่อไปท่านอาจจะกลับชาติมาเกิดใหม่เป็น ๕ คน ซึ่งแสดงถึงกาย วาจา ใจ คุณสมบัติ และการกระทำของท่าน ซึ่งในทิเบตก็มีตัวอย่าง เช่นในกรณีของท่านเจมกน กงตรูล (Jamgön Kongtrül) เป็นต้น^{๑๘}

อันว่าความสามารถในการกลับชาติมาเกิดนี้ ในแง่หนึ่งขึ้นอยู่กับภูมิของพระโพธิสัตว์ วิธีแห่งพระโพธิสัตว์ตามคำสอนของพุทธศาสนานิกายมหายานนั้นได้กลายมาเป็นอุดมคติทั้งหมด การพัฒนาทางจิตวิญญาณของพระโพธิสัตว์นั้นแบ่งเป็น ๑๐ ชั้น หรือ ๑๐ ภูมิ (the ten bhumis) ของการหยั่งรู้

^{๑๕} Ibid., pp.376-377.

^{๑๖} Ibid., pp.377.

^{๑๗} Ibid., pp.377-378.

^{๑๘} Reginal A. Ray, *Secret of the Vajra World: The Tantric Buddhism of Tibet* (Boston: Shambhala, 2002), p.378.

ในทศกัณฐิกสูตร (the Dashabhūmika Sūtra) กล่าวว่า พระโพธิสัตว์ผู้ได้กัมมกรรมเหล่านี้จะมีอำนาจในการเลือกสถานการณการเกิดใหม่ของเขาในเงื่อนไขของเวลา สถานที่ ครอบครัวย และอื่นๆ อย่างมีสติสำนึก อย่างเป็นไปตามเจตนา อำนาจนี้ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถและความมหัศจรรย์ต่างๆ ที่สอดคล้องกับกัมมกรรมชั้นสูงของพระโพธิสัตว์ ซึ่งกัมมกรรมอำนาจนี้ก็เป็นลักษณะสำคัญของสายประเพณีพุทธ ผู้ซึ่งมีอำนาจที่จะเลือกการเกิดใหม่หลังจากตายไปเพราะสามารถหาทางกลับมาเกิดยังโลกมนุษย์ได้อีก ทั้งยังสามารถเลือกครอบครัวที่จะมาเกิด เลือกสถานที่เกิดได้ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับความสำเร็จในกัมมกรรม^{๑๖}

สำหรับกัมมของพระโพธิสัตว์นั้นมีดังนี้

กัมมที่ ๑ ประมุทิตา (pramuditā – Very Joyful)

กัมมที่ ๒ วิมลตา (Vimalā – Stainless)

กัมมที่ ๓ ประภากริ (prabhākārī – Luminous)

กัมมที่ ๔ อรจิษมตี (arciṣmatī – Radiant)

กัมมที่ ๕ สุตุรชยา (sudurjayā – Difficult to Overcome)

กัมมที่ ๖ อภิมุขิ (abhimukhī – Manifest)

กัมมที่ ๗ ทูรัมภะ (dūramḡama – Gone Afar)

กัมมที่ ๘ อจลา (acalā – Immovable)

กัมมที่ ๙ สาธุมติ (sadhumatī – Good Intelligence)

กัมมที่ ๑๐ ธรรมเมฆาหรือธรรมเมฆา (dharmameghā – Clouds of Doctrine)^{๑๗}

ขั้นต่อจากนี้คือขั้น พุทธภาวะ (Buddhahood)^{๑๘} อันเป็นขั้นสูงสุด ในที่นี้จะขอกล่าวเรื่องความสามารถในการแสดงออกอันเป็นพลาณภาพต่างๆของพระโพธิสัตว์ในการมาเกิดใหม่ เฉพาะในกัมมที่ ๑ ดังนี้ คือ พระโพธิสัตว์ที่ได้กัมมนี้สามารถเข้าฌาน (absorption) แบบต่างๆได้ ๑๐๐ แบบ แลเห็นพระพุทธรเจ้าได้ ๑๐๐ พระองค์ และรู้พรของพระองค์ได้อย่างสมบูรณ์ พระโพธิสัตว์กัมมนี้สามารถเคลื่อนสู่ ๑๐๐ โลกธาตุ ไปในพุทธเกษตรต่างๆ ๑๐๐ พุทธเกษตร แสดงออกในโลกต่างๆ ๑๐๐ โลก และเป็นสรรพสัตว์ต่างๆ ๑๐๐ สัตว์อย่างโตเต็มที สามารถอาศัยอยู่ ๑๐๐ กัลป์ เห็นกัลป์เก่า ๑๐๐ กัลป์

^{๑๖} Ibid., p.364.

^{๑๗} The Dalai Lama, *Opening the Eye of New Awareness*, trans. Donald S. Lopez Jr., with Jeffrey Hopkins (London: Wisdom Publications, 1985), p.92.

^{๑๘} Gampopa, *The Jewel Ornament of Liberation: The Wish-fulfilling Gem of the Noble Teaching*, trans. Kenpo Konchog Gyaltzen Rinpoche (Ithaca: Snow Lion Publications, 1998.), p.277.

กัลปอนาคต ๑๐๐ กัลป์ สามารถเปิดประตูพระธรรมคำสอน ๑๐๐ ประตู และแสดงออกเป็นรูปร่างได้ ๑๐๐ รูปร่าง และแต่ละรูปก็มีพระโพธิสัตว์คิดตาม ๑๐๐ องค์^{๒๒}

การแสดงออกมาอยู่ในที่ต่างๆ ๑๐๐ ที่นี้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า อยู่ในเวลาเดียวกัน เพื่อช่วยสรรพสัตว์ คือสามารถอยู่ใน ๑๐๐ กาแลกซ์ที่แตกต่างกัน หรือ ๑๐๐ ที่ในประเทศเดียวกันก็ได้ ถ้ายังอยู่ในภูมิที่สูงขึ้นไปก็ยิ่งมีความสามารถมากขึ้น นี่ก็เป็นดังเดียวกับทุกุที่แท้จริงที่สามารถมาเลือกเกิดและเลือกเงื่อนไขต่างๆ ได้ แต่สาขประเพณีนี้ไม่เคยนำมาใช้หากคนธรรมดา ผู้นำทางการเมือง หรือกษัตริย์ ยกเว้นอาจารย์ทางจิตวิญญาณ^{๒๓}

ที่กล่าวมานี้ กล่าวมาในแง่ที่เป็นภาพรวมของทุกุ และคุณสมบัติของทุกุรวมถึงภูมิที่ทุกุที่เป็นพระโพธิสัตว์ดำเนินตาม ซึ่งก็เป็นปณิธานของพระโพธิสัตว์ ส่วนในตอนต้นบทที่ผ่านมา กล่าวถึงในแง่เทคนิคหรือวิธีทางสมาธิและคัมภีร์หรือหลักการปฏิบัติในการหลุดพ้น และในการกลับชาติมาเกิดเมื่อพิจารณาาร่วมกันแล้วก็อาจทำให้เข้าใจในเรื่องการกลับชาติมาเกิดตามทฤษฎีของพุทธศาสนานิกายวัชรยาน ได้ดีขึ้น แม้จะกล่าวมาไม่ละเอียดนัก

การกลับชาติมาเกิดขององค์ดาไล ลามะที่ ๑๔

(The Reincarnation of His Holiness The Fourteenth Dalai Lama)

การกล่าวถึงการกลับชาติมาเกิดขององค์ดาไล ลามะที่ ๑๔ นี้ นอกจากถือว่าพระองค์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณแล้ว พระองค์ยังทรงเป็นตัวอย่างที่เด่นชัดที่สุดและเป็นที่รู้จักกันมากที่สุดของชนชาวทิเบตและรวมถึงชาวตะวันตกในการเป็นพระลามะที่กลับชาติมาเกิด นอกจากชนชาวทิเบตโดยทั่วไปแล้ว สาขประเพณีน้อยใหญ่ในทุกนิกายและกึ่งนิกายของพระพุทธศาสนาแบบทิเบต ต่างก็ถือว่าพระองค์ทรงเป็นพระประมุขทางจิตวิญญาณและพระประมุขทางโลกอีกด้วย ซึ่งศรัทธาสาทะและความรู้สึกเช่นนี้ก็ได้เกิดขึ้นแก่ส่วนอื่นๆ ของโลกด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะชาวตะวันตกที่หันมาให้ความสนใจในพระพุทธศาสนาแบบทิเบต เพราะและและเคยได้สัมผัสกับแสงแห่งความกรุณาของพระองค์ และความลุ่มลึกและร่ำรวยในคำสอนเรื่องชีวิตและความจริงของพระพุทธศาสนา กับทั้งยังนำมาปฏิบัติจนเห็นผลแก่ชีวิต แก้ปัญหาต่างๆ นานา หรือความทุกข์ของชีวิต และได้พบกับความสุขของชีวิต รวมทั้งเห็นหนทางเดินของชีวิตที่ถูกต้อง ทั้งๆ ที่ชาวตะวันตกเป็นผู้ยึดมั่นในระบบเหตุผลแบบตะวันตกและเกิดมาพร้อมกับความเจริญมั่งคั่งทางวัตถุ แต่สิ่งเหล่านี้ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของชีวิตได้ ไม่สามารถดับทุกข์ในเรื่องความเกิด แก่ เจ็บ ตายได้ การออกมาจากกรอบทางความคิดเดิมๆ จึงได้เกิดขึ้น แล้วเขาก็เห็นถึงความแตกต่าง

^{๒๒} Ibid., pp.266-267.

^{๒๓} The Twelfth Tai Situpa, *Awakening the Sleeping Buddha* (Baston: Shambhala South Asia Editions, 1999), p.53.

ความเป็นผู้กลับชาติมาเกิดของพระองค์นี้ จะถือว่าพระองค์เป็นทูลกระหม่อมใดใน ๓ ประเภทที่กล่าวมา คือ

๑. ทูลกระหม่อมโดยตำแหน่ง
๒. ทูลกระหม่อมที่ได้รับการประสาทพร
๓. ทูลกระหม่อมที่แท้จริงตามตัวอักษร

นอกจากนี้ เราอาจจะสงสัยได้ว่าพระองค์เป็นผู้บรรลุนิพพานจริงหรือเปล่า ถ้าบรรลุนิพพานจริงพระองค์บรรลุนิพพานในชั้นไหนใน

๑. ธรรมกาย บรรลุนิพพานในความตาย
๒. สัมโพธิ์กาย บรรลุนิพพานในบาร์โคอันตรภพ
๓. นิรมลกาย บรรลุนิพพานในตอเกิดใหม่

สำหรับคำถามที่ว่า พระองค์เป็นพระนิรมลกายของพระอวโลกิตศวรรณ์นั้นเป็นสิ่งที่เราสามารถทำความเข้าใจหรือไม่ในเชิงสติปัญญา

คำถามที่กล่าวมานี้ ไม่ใช่คำถามที่ง่ายและไม่มีความซับซ้อน เป็นคำถามที่ยากแก่การตอบ แต่ผู้วิจัยไม่สามารถที่จะละคำถามนี้ไปได้ เพราะผู้วิจัยคิดว่าตัวเองมีกรรมที่จะต้องตอบ แม้ว่าผู้วิจัยมีข้อจำกัดหลายอย่าง ทั้งในแง่สติปัญญา เวลา และอื่นๆ แต่ด้วยกรรมที่เคยทำมาและเจตนาที่เคยตั้งไว้จึงก่อเกิดพลังหลากหลายชั้นในหัวใจ (the surplus in man in my heart) และรินไหลออกไปตามครรลอง ซึ่งในแง่หนึ่ง ในอารมณ์ความรู้สึก เมื่อมันเกิดขึ้น เราก็ไม่อาจขัดขืน ไม่อาจหักไม่อาจห้ามไฟแห่งอารมณ์ไม่ให้มีควันได้ แต่ก็ไม่ควรที่ว่าเราจะติดอยู่ภายใต้อารมณ์หรือเป็นทาสของอารมณ์ หรือเป็นคนระเบิดอารมณ์หรือเจ้าอารมณ์ เหมือนการปล้ำห้วงขงในทะเล เพราะอารมณ์อาจจะชี้เราในขณะหนึ่ง และในขณะต่อมา เราอาจจะชี้อารมณ์แห่งห้วงขงนั้น การปล้ำกันไปการปล้ำกันมากับห้วงขงแห่งอารมณ์นั้นก็ไม่ใช่วิธีที่จัดการกับอารมณ์อย่างถูกต้องตามคำสอนของท่านอาจารย์เชอเกียม ตรุงปา รินโปเช ทางที่ดีและทางที่เป็นกลางคือ เราเพียงปล่อยให้มันเกิดขึ้น และปล่อยให้มันดับลง เราเพียงลื่นไหลไปกับมัน เราไม่อาจเก็บกอดอารมณ์เอาไว้และไม่อาจระเบิดอารมณ์ออกมา เราเพียงขยับคกคลื่นแห่งอารมณ์ ขึ้นสูงลงต่ำไปกับมัน รับรู้ธรรมชาติของมัน มองเห็นมันอย่างที่มีมันควรจะเป็น ดูกิ่งที่ลึกลับมองเห็นความจริงหรือความดงามในธรรมชาติและวาดสังจะนั้นออกมาด้วยเอกลักษณ์ เราจึงได้เห็นงานศิลปะและงานทางศาสนาว่าชุ่มชื้นในอารมณ์ แต่ก็ยังเปี่ยมล้นอยู่ด้วยตรรกะและเจตนาอันบริสุทธิ์ อันทำให้เกิดการปราศณาการไปแห่งความไร้เหตุผลของอารมณ์ เพราะความจริงโดยเฉพาะในพุทธศาสนา เมื่อแสดงออกมาก็ไม่จำเป็นต้องเป็นความจริงที่แห้งแล้งอารมณ์จึงจะน่าเชื่อถือ ตรรกะเป็นเพียงเครื่องมือชิ้นหนึ่งเท่านั้น แต่ไม่ใช่ทั้งหมด เพราะลำพังตรรกะไม่สามารถทำให้เราเห็นความจริงได้ถึงขอบเขตของมัน

และการวิจัยทางพุทธศาสนาก็ไม่ใช่การเล่นเกมหทางตรรกะอัน ใครจะใช้กรอบใดๆมาจับมาวิจัยเข้ากับ ความเห็นของอิตตา เพื่อจะตีความไปทางใดก็ได้ อันเป็นการละเล่นของเกมหทางปัญญา อันเป็น การละเล่นของอารมณ์อันอยู่ในส่วนของความประพฤติกฝิตทางความคิด โดยเฉพาะกรอบตะวันตกที่ ก่อนข้างจะคับแคบ ถ้านำมาใช้ไม่คิดต่อพุทธศาสนาอาจจะเข้าขำมิจฉาทิฎฐิได้(จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะทาง ใดก็ใช้อารมณ์ เพียงแต่จะใช้ห้วงขางแห่งอารมณ์แบบใด) แต่การวิจัยทางพุทธศาสนาก็ไม่ใช่ว่าไว้ ตรรกะหรืออ่อนด้อยเรื่องตรรกะอันที่จริงตรรกะจะมาก่อนศรัทธาเสียด้วยซ้ำ เพียงแต่ว่ามีองค์ประกอบที่ มากกว่าตรรกะที่จะต้องนำมาพิจารณา แต่แน่นอนว่างานวิจัยฉบับนี้ไม่อาจทำได้ถึงระดับนั้น เพียงแค่ว่า ปลอบให้มัน ไหลออกมา เมื่อเมฆตั้งเค้าแล้วฝนก็ตก ดอกไม้ก็เบ่งบาน สายลมก็พัดผ่าน สายรุ้งก็ทอแสง

การที่จะตอบได้ว่า องค์คาไล ลามะที่ ๑๔ เป็นทูลกูประเภทใด ก่อนอื่นควรจะพิจารณาว่าคนอื่น พุดถึงพระองค์ไว้ว่าอย่างไร และพระองค์ตรัสถึงหลักการในเรื่องนี้ไว้ว่าอย่างไรบ้างและตรัสถึงพระองค์ เองว่าเป็นเช่นไร

ประการแรกจะขอพิจารณาถึงชื่อ หรือฉายาของพระองค์ก่อนอันเป็นชื่อหรือฉายาที่มีคนถวาย ขก่อง ชื่อเหล่านี้ก็คือ

กุนดุน (Kundun) แปลว่า พระผู้มาโปรด หรือพระผู้ปรากฏมาโปรด (The Presence) เมื่อแปล เช่นนี้ก็ให้ความรู้สึกว่าเป็นการมาปรากฏ เพื่อช่วยเหลือและให้ภาพของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางสมาธิ

คาไล ลามะ แปลว่า มหาสมุทรแห่งปัญญา แม้ชื่อนี้จะกล่าวได้ว่าเป็นชื่อตำแหน่งแต่แท้ที่จริง แล้วเป็นชื่อที่มีความหมายในทางธรรม เป็นชื่อที่ตั้งขึ้นเพราะความหมายนั้น ไม่ได้เป็นชื่อแบบเดียวกับ ตำแหน่งประธานาธิบดี หรือนายกรัฐมนตรีหรือแม้แต่พระราชามหากษัตริย์อันเป็นชื่อทางโลก ซึ่งอันว่า ชื่อทางธรรมนี้ก็มิใช่กัน ในเถรวาท เพราะผู้ที่เข้ามาบวชในบวรพุทธศาสนาจะได้รับชื่อทางธรรม คือ ภิกขุณามะ เมื่อได้รับชื่อภิกขุ เขาข่อมไม่ใช่ นาย ก นาย ข ดังเมื่อก่อนอีกต่อไปในทางธรรม แม้ในทาง พิธีกรรมอาจเอาไว้เพื่อสวด แต่ในทางธรรมถือได้ว่าเขาคือสายเลือดของพระพุทธเจ้าผู้สืบสายธารธรรม ของพระองค์ลงมา และเขามีภารกิจที่จะต้องค้นหาพระนิพพาน และปลดเปลื้องความทุกข์ของสรรพ สัตว์ เจกเช่นเดียวกับชื่อ คาไล ลามะ อันสะท้อนความลุ่มลึกในทางธรรมปัญญา และความสำคัญนั้น ก็ยังอยู่ที่ว่าชื่อนี้เป็นที่ขอมรับและบูชามา ๑๔ รุ่น ทั้งความหมายภายนอกและความหมายภายใน อันเป็น ความหมายทางธรรม

อำนาจแห่งถ้อยคำ หรือ วจนพละ (Power of the Word) คำนี้ให้ความหมายถึงอำนาจในการ สอนธรรมหรือแสดงธรรม ซึ่งก็แสดงถึงความลุ่มลึกหรือประสบการณ์การรู้แจ้งในทางธรรมและ สามารถนำออกมาแสดงแจ้งประจักษ์แก่หัวใจผู้ได้ฟังธรรมได้

องค์อวตารของพระพุทธเจ้าแห่งความกรุณา (Incarnation of the Buddha of Compassion) คำนี้หมายความว่า พระองค์เป็นส่วนหนึ่งหรือเกิดมาจากพระอวโลกิเตศวร ซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์มหาสัตว์แห่งความกรุณา คือพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ทรงมีความกรุณาเป็นองค์คุณหรือคุณสมบัติประจำพระองค์อย่างหนึ่ง และถ้ามีใครแสดงออกหรือเป็นรูปร่างแห่งความกรุณานั้น หรือผู้เป็นเลิศ ผู้เป็นตัวแทนแห่งภารกิจกรุณาของพระพุทธเจ้า เหมือนกับที่บิดาเลือกบุตรคนใดคนหนึ่งที่ดีที่สุดมาสืบทอดกิจการ หรือรับมรดกบางอย่างอันเนื่องด้วยเหมาะสมกว่าคนอื่น เพราะฉะนั้นพระผู้ผู้นั้นก็คือ พระอวโลกิเตศวร ซึ่งเป็นเทพโพธิสัตว์ผู้ปกป้องธรรม คู่เดียวกับที่เถรวาทมี พระสารีบุตร ผู้เป็นเลิศในทางปัญญา พระโมคคัลลานะ ผู้เป็นเลิศในทางฤทธา พระอานนท์ พระสีวลี พระมหากัสปะ และพระอื่นๆ ผู้เป็นเลิศในทางอื่นๆ และด้วยความกรุณา พระอวโลกิเตศวรจึงแสดงออกซึ่งภูมิธรรมในความกรุณานั้นมาเป็นของขวัญแก่โลกมนุษย์อันเนื่องอยู่ในทางธรรม และของขวัญอันประเสริฐ อันศักดิ์สิทธิ์ ก็คือ องค์คาไลลามะ

ผู้รักษาศรัทธา (Keeper of the Faith) คำนี้ให้ความหมายว่า พระองค์จะยังศรัทธาในทางธรรมมิให้เสื่อมหายไปจากโลก ให้ผู้คนมีศรัทธาต่อความจริง ความจริงที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว

นิรมานกายอันมีชีวิตของเทวะผู้ศักดิ์สิทธิ์ (living Emanation of Divinity) คำนี้ให้ความหมายว่า พระองค์คือ เทพในร่างมนุษย์ เทพในที่นี้ก็คือ เซนเรซี หรือ เซนเรซิก หรือ พระอวโลกิเตศวร นั่นเอง ในแง่หนึ่ง องค์คาไล ลามะ ไม่ใช่ องค์คาไล ลามะ แต่เป็นพระอวโลกิเตศวรมาปรากฏ แต่ในแง่หนึ่งองค์คาไล ลามะ คือ องค์คาไล ลามะ ในความหมายที่ว่านี่กำเนิดของมนุษย์และเป็นมนุษย์ แต่ก็มีกำเนิดที่บริสุทธิ์ตามความหมายของนิรมานกาย เพราะทำสมาธิด้วยกายมายาหรือกายที่เกิดจากอำนาจธรรมมาเกิด ไม่ใช่การเกิดแบบชนนที่ลอยไปตามลมหรือเกิดเพราะแรงกรรมแบบปุถุชน และมีจิตวิญญาณ (Spirituality) ของเทพโพธิสัตว์มหาสัตว์

นอกจากนี้ก็ยังมียี่ห้ออื่นๆอีกที่แสดงถึงคุณสมบัติภายในของพระองค์

ประเด็นต่อมาที่จะนำมาพิจารณา คือ พระอัจฉริยภาพในการเล่าเรียนเขียนอ่านของพระองค์ หรือการศึกษาฝึกฝนในทางธรรม แม้ว่าพระองค์จะทรงเล่าว่าพระองค์ทรงศึกษาอย่างหนักตั้งแต่ยังเล็กๆในวัยเด็กเรื่อยมา คราบเท่าที่เวลาจะอ่านขยในยามที่บ้านเมืองวิฤติ แต่ตามที่กล่าวมาแล้วว่าถ้าเป็นทูลกูพรจะต้องศึกษาอย่างหนัก แต่จริงๆก็อาจจะล้มเหลวได้ถ้าสภาพแวดล้อมไม่อ่านขยหรือมีความกระตือรือร้นบางอย่างเข้ามาในชีวิต^{๒๔} แต่ถ้าเป็นทูลกูที่แท้จริงจะไม่พลาดความสำเร็จในทางธรรม ไม่ว่าเขาจะไปเกิดในที่ใดๆไม่ว่าจะมีใครมารับรองว่าเขาเป็นทูลกูหรือไม่ก็ตาม อาจเป็นไปได้ที่เพียงแค่วันนี้พรวิห्वหนึ่ง

^{๒๔} Rignald A. Ray, *Secret of the Vajra World: The Tantric Buddhism of Tibet* (Boston: Shambhala, 2002), p.379.

ไปก็เป็นประสบการณ์ทางธรรมแก่เขา เพราะว่าเขาดั่งที่ท่านโซเกียล รินโปเชกล่าวเอาไว้ มีธรรมชาติดั้งเดิม (original nature) อันเป็นความทรงจำทางปัญญาของการจุติมาอยู่ภายใน (the wisdom memory the Incarnation has inherited) อันจะตื่นขึ้น (awakens) ซึ่งเป็นสัญญาณที่แท้จริงอันเป็นอำนาจของเขา และตัวอย่างที่รินโปเช ยกมาก็คือ องค์คาลา ลามะ ว่าพระองค์สามารถที่จะเข้าใจในการฝึกฝนในทางธรรมตั้งแต่อายุยังน้อย (he was able to understand at an early age) โดยไม่ได้ยุ่งยากมากนัก (without much difficulty) ทั้งในแง่ของพุทธปรัชญา (Buddhist philosophy) และคำสอนที่ยากที่จะเข้าใจ ซึ่งตามปกติจะใช้เวลาหลายปีกว่าจะเชี่ยวชาญ อย่างเช่นกรณีที่คล้ายกันกรณีหนึ่งที่รินโปเช ยกมาก็คือ กรณีของท่านจัมยัง เกนเซ ซึ่งก็เป็นกรณีที่การศึกษาหรือการปฏิบัติมีความจำเป็นน้อยกว่าคนอื่น นั่นคือ ตอนที่ท่านเกนเซยังเด็ก อาจารย์ท่านให้คัมภีร์การสวดพระนามขององค์พระมัญจุศรี (Chanting the Names of Manjushi) มาให้จำ โดยต้องจำให้ได้ภายในตอนเย็น แต่เด็กกลับเอาแต่เล่นจนใกล้เย็นจึงจับคัมภีร์มาอ่าน และสามารถจำได้เมื่ออาจารย์มาถึงในตอนเย็น ซึ่งคัมภีร์มีความยากมากหนาประมาณ ๕๐ กว่าหน้า และตามปกติต้องใช้เวลาหลายเดือนกว่าจะจำได้^{๒๕} กรณีนี้ก็คงคล้ายๆ กับองค์คาลา ลามะ

นอกจากนี้ ท่านโซเกียล รินโปเช ยังกล่าวว่า องค์คาลา ลามะ ยังได้รับการฝึกฝนในทุกสายประเพณี กับทั้งคำสอนสำคัญของทุกนิกายและก็กลายเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีชีวิตอย่างแท้จริงของทุกสายประเพณีในทิเบต แต่กระนั้น โลกทั้งมวลก็รู้จักว่าเป็นภิกษุผู้เรียบง่ายตรงไปตรงมา เป็นพระธรรมดา และมีท่าทางของการเป็นนักปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ได้อย่างที่สุด และพระองค์ยังคงความสนใจอันเป็นเลิศในทุกแง่มุมปัญหาของวิชาฟิสิกส์ (physics) ชีวประสาทวิทยา (neurobiology) จิตวิทยา (psychology) และการเมือง (politics) อันเป็นวิชาการสมัยใหม่ และพระองค์ยังมีทรรศนะกับทั้งคำเทศนาในเรื่องความรับผิดชอบระดับสากลที่ทั่วโลกยอมรับ นอกจากนี้พระองค์ยังอุทิศตนต่อหิงสาธรรมหรือการไม่นิยมความรุนแรง (nonviolence) ทั้งชีวิตของพระองค์ตลอดมา จนพระองค์ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพในปี ค.ศ. ๑๙๘๙ ในขณะที่เป็นเวลาแห่งความรุนแรง และพระองค์ยังทรงเป็นผู้นำในการรักษาสิ่งแวดล้อมของโลก ทั้งยังปลุกให้เพื่อนมนุษย์ได้เห็นพิษภัยของความเห็นแก่ตัว (selfish) ปรัชญาวัตถุนิยม (materialistic philosophy) และพระองค์ยังได้รับการเคารพนับถือจากปัญญาชนและผู้นำทุกหนทุกแห่ง คนเป็นร้อยเป็นพันทุกเชื้อชาติต่างมีชีวิตที่เปลี่ยนไป เมื่อได้พบกับความดีงาม อารมณ์ขัน และความปิติสุข จากเฉพาะพระพักตร์อันศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์^{๒๖}

เท่าที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยยกมาหนึ่งตัวอย่าง คือท่านโซเกียล รินโปเช ในการกล่าวถึงองค์คาลา ลามะที่ ๑๔ เพราะท่านโซเกียลเป็นนักปฏิบัติธรรมและเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือมากที่สุดคนหนึ่งในตะวันตก แม้จะมีชาวตะวันตกทุกคน ในเรื่องนี้หลายคน แต่ในบริบทนี้คำกล่าวของท่านโซเกียลถือได้

^{๒๕} Sogyal Rinpoche, *The Tibetan Book of Living and Dying*, 10th ed. (London: Rider, 2002), pp.103-104.

^{๒๖} Ibid., pp.104-105.

ว่าสะท้อนภาพได้เพียงพอและมีน้ำหนักที่สุด อันทำให้พอสรุปได้ว่า องค์ดาไล ลามะเป็นทูลกู หรือผู้
กลับชาติมาเกิดจากคนเดิมอย่างแท้จริง ไม่ใช่ทูลกะโดยตำแหน่ง หรือ ทูลกูพร อย่างที่กล่าวมา

เมื่อเราเข้าใจได้ว่า พระองค์เป็นการกลับชาติมาเกิดขององค์ดาไล ลามะที่ ๑๓ อะไรที่เราจะ
พิจารณาต่อไปว่าองค์ดาไล ลามะ ที่ ๑๔ เกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกับองค์ดาไล ลามะ ที่ ๑๓ แน่นนอนว่า
ความเกี่ยวข้องที่ว่านี้ไม่ใช่ในทางกายภาพ หากพิจารณาจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา ร่างกายของคน
ก่อนก็ไม่ได้มาเป็นร่างกายของคนนี้ ร่างกายของคนใหม่ย่อมได้มาใหม่ในแง่กายภาพ และพุทธศาสนา
โดยเฉพาะวัชรยานก็ไม่ถือว่าอัตตาหรือวิญญาณ (soul) ของคนเก่าย้ายมาสู่ร่างใหม่ เพราะพุทธศาสนา
ปฏิเสธอัตตา หรือ soul ถ้ามีอัตตาหรือ soul จะไม่สามารถทำสมาธิในศูนย์กลางในอนุดรโยคมันตระดงที่
กล่าวมาได้ เมื่อทำไม่ได้ก็ไม่มีทางกลับชาติมาเกิดตามประเด็นนี้ ถ้าจะมีเพราะบุคคลยึดอัตตาคู่ดั่งเช่น
ปุถุชนทั่วไป ก็เป็นเพียงแค่การเกิดใหม่ตามธรรมดา หรือ rebirth แต่ไม่ใช่ reincarnation ตามวิธีนี้ ดังนั้น
เมื่อแยกการพิจารณาเรื่องจิตตามพุทธศาสนาออกไปในรายละเอียด จึงอาจกล่าวคร่าวๆ ได้ว่าสิ่งที่สืบ
เนื่องมาจากคนเก่ามาสู่คนใหม่ก็คือกระแสจิต อันเป็นกระแสจิตที่มีคุณสมบัติทางจิตวิญญาณที่มี
ประสบการณ์ทางธรรมในขั้นสูง และสิ่งหนึ่งที่สะท้อนหรือเป็นหลักฐานทางรูปธรรมในเรื่องนี้ก็คือ
ความจำในชาติที่แล้ว และความคุ้นเคยกับบุคคลในชาติก่อน รวมถึงสำเร็จในการศึกษาธรรมในชาตินี้

ในกรณีของความทรงจำของผู้ที่เป็นทูลกุนั้น องค์ดาไล ลามะที่ ๑๔ ตรัสว่า “เป็นธรรมดาที่เด็ก
เล็กๆผู้กลับชาติมาเกิดจะจำสิ่งของและคนที่เป็นชาติก่อนของตนได้ บางคนสามารถท่องพระสูตรต่างๆ
ได้ แม้ว่าเขาไม่ได้รับการสอนมาก่อนเลย”^{๒๓}

เมื่อตอนที่มีการค้นหาการมาเกิดใหม่ขององค์ดาไล ลามะที่ ๑๓ อันเป็นการค้นหาองค์ดาไล
ลามะองค์ใหม่นั้น เด็กที่เป็นองค์ดาไล ลามะที่ ๑๔ ในปัจจุบัน สามารถจดจำพระราชกณะและพระ
ผู้สำเร็จราชการแทนได้ทั้งๆที่คนเหล่านี้ปลอมตัวมาและเด็กก็ไม่เคยเห็นคนเหล่านี้มาก่อนเลยตั้งแต่เกิด
ทั้งยังสามารถพูดภาษาคุยกัณรู้เรื่องและรู้ชื่อเสียงเรียงนามของพระราชกณะนั้นอีก และเด็กยังเลือกของ
ใช้ที่เป็นขององค์ที่ ๑๓ ได้อย่างถูกต้อง นี้ยังไม่รวมกับนิมิต สัญญาณทางสมาธิของผู้ค้นหา และ
เหตุการณ์อัศจรรย์ในตอนประสูติขององค์ดาไล ลามะที่ ๑๔ อีกมาก^{๒๔}

เมื่อได้รับคำถามว่า พระองค์ทรงจำสภาวะที่อยู่ในการภักได้ไหม พระองค์ทรงตอบว่า เด็ก
โดยทั่วไปตอนเกิดจะหลับตา แต่พระองค์ลืมตาตอนพระประสูติ ซึ่งเป็นสัญญาณเล็กๆที่แสดงถึงการมี
สภาวะจิตที่กระจ่างแจ้งในการภัก นอกจากนี้พระองค์ยังได้รับการรับรองว่าเป็นดาไล ลามะองค์ใหม่^{๒๕}

^{๒๓} His Holiness the Dalai Lama, *My Land and My People: The Original Auto-biography of His Holiness the Dalai Lama of Tibet.* (New York: Warner Books, 1997), p.10.

^{๒๔} Ibid., pp.7-9.

องค์เก่าหรือองค์ที่ ๑๓ กลับชาติมาเกิดจากเทพยการณ์เนจุง (the Nechung Oracle)^{๒๕} อันเป็นเทพอุปฐากหรือเทพที่ปรึกษาประจำพระองค์

ที่ยกมานี้คงพอทำให้เข้าใจได้ว่า พระองค์เป็นผู้กลับชาติมาเกิดของ องค์ดาไล ลามะที่ ๑๓ จริง โดยปราศจากข้อสงสัย แต่หากจะมีข้อสงสัยในเรื่องนี้ก็อาจจะเกิดจากโลกทัศน์ส่วนบุคคลที่ได้รับอิทธิพลจากกรรม และหากถ้าความรู้สึกในเรื่องนี้ยังไม่ชัดเจน แต่ยังสงสัย (แบบใครรู้) ก็คงต้องเปิดหัวใจให้กับการศึกษาให้ยิ่งขึ้นไป

คำถามต่อมาที่เราควรพิจารณา แม้ว่าอยากหรืออาจจะเป็นไปไม่ได้ในการตอบคือ พระองค์น่าจะบรรลुरुธรรมตอนไหนในระหว่าง ๓ ช่วงตามที่กล่าวมา

คงจะเห็นแล้วว่า พระองค์มีความรู้ตัวทั่วพร้อมหรือมีสภาวะจิตที่แจ่มแจ้งในครรภ์ (a clear state of mind in the womb) แล้วยังเบิกพระเนตรตอนพระประสูติกาล นี้ก็แสดงให้เห็นความมั่นคงในสมาธิในขณะที่อยู่ในครรภ์ เพียงแต่เรากล่าวไม่ได้จากข้อความนี้ว่าสภาวะจิตนี้ก่อนหน้านั้นมีการขาดสายของการรู้ตัวทั่วพร้อมนี้บ้างหรือไม่ หรือว่ามันคงตลอดตั้งแต่ตอนละลายเก่ามา

ประเด็นหนึ่งที่เราควรพิจารณาก็คือท่าตาย ซึ่งท่าน โชเกียล รินโปเช กล่าวไว้ นักปฏิบัติธรรมผู้รู้แจ้ง (a realized practitioner) จะดำเนินเนื่องอยู่โดยการรับรู้ในธรรมชาติแห่งจิต ณ ขณะแห่งความตาย และตื่นอยู่ในแสงกระจ่างแห่งพื้นภูมิ ซึ่งก็คือแสงกระจ่างแห่งความตายหรือจิตประภัสสรตอนแสงนี้ปรากฏแสดงออกมา ซึ่งอาจจะอยู่ในสภาวะนี้หลายวัน และนักปฏิบัติบางคนอาจจะนั่งสมาธิตาย บางคนอยู่ในท่าสี่หาไสยาสน์อันเป็นการอยู่ในดุลยภาพที่สมบูรณ์ของสมาธิ^{๒๖} ซึ่งหมายความว่านักปฏิบัติธรรมขั้นสูงทำสมาธิในตอนที่ตาย และสามารถทำได้ในแสงกระจ่างแห่งความตายอันเป็นขั้นการบรรลुरुธรรมกาย แต่นี่ก็คือกรณีทั่วไป

สำหรับกรณีขององค์ดาไล ลามะที่ ๑๔ นั้น ณ จุดนี้เราควรจะไปศึกษาการสิ้นพระชนม์ขององค์ดาไล ลามะที่ ๑๓ ซึ่งทำสิ้นพระชนม์ของพระองค์ได้มีการบรรยายเอาไว้ว่า

“ เมฆก่อตัวขึ้นอย่างผิดปกติ เห็นได้ในทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกรุงลาซา จำกัดได้ว่า หลังจากองค์ดาไล ลามะสิ้นพระชนม์ พระกายของพระองค์ซึ่งอยู่ในท่านั่งบนบัลลังก์ในพระราชวังฤดูร้อนนอร์บูลิงกาในกรุงลาซานั้น หันพระพักตร์ไปทางทิศใต้ แต่หลังจากนั้นไม่กี่วันก็เห็นได้ว่าพระพักตร์หันกลับมาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของแท่นบูชา ที่ซึ่งพระกายประทับนั่งอยู่ มีรา

^{๒๕} The Dalai Lama, A policy of Kindness: An Anthology of Writings by and about the Dalai Lama, 14th ed, compiled and edited by Sidney Piburn (Ithaca: Snow Lion Publications, 1997), pp.34-35.

^{๒๖} Sogyal Rinpoche, The Tibetan Book of Living and Dying, 10th ed. (London: Rider, 2002), p.270.

รูปดาวจำนวนมากปรากฏขึ้นอย่างปัจจุบันทันด่วน หลักฐานทั้งหมดนี้และหลักฐานอื่น
ได้ชี้แนะถึงทิศที่ควรจะไปเสาะหองค์ดาไล ลามะองค์ใหม่”^{๑๑๐}

ตามข้อความเราอาจเข้าใจได้ว่า องค์ดาไล ลามะสิ้นพระชนม์ในภาวะสมาธิ ซึ่งอาจจะเป็นท่านั่ง
สมาธิ หรือก็อาจจะอยู่ในท่าสี่ขาไฮยาสน์ก็ได้ แต่ที่สำคัญคือทรงสิ้นพระชนม์ในภาวะสมาธิ แต่ผู้วิจัย
โน้มไปทางที่จะเชื่อว่า อยู่ในท่านั่งสมาธิในตอนสิ้นพระชนม์ และจากข้อความนี้เราสามารถเข้าใจได้ว่า
พระองค์น่าจะอยู่ในสภาวะของแสงประกาย และก็ใช้เจตจำนงของพลังทางสมาธิหันพระเศียร และทำ
รูปดาว ถ้าไม่เช่นนั้นก็วิญญาณออกมาจากร่างและทำเช่นนั้น ถ้าไม่เช่นนั้นก็มีเทพมาทำให้ แต่ที่เป็นไป
ได้ดีที่สุดคือพระองค์อยู่ในภาวะสมาธิในแสงกระจ่ายหรือจิตประกาย และพระองค์ทำนิมิตชี้แนะได้
ด้วยพระองค์เองซึ่งตรงนี้ก็เป็นการตีความหรือความเข้าใจหรือความรู้สึกในทางปรัชญาของผู้วิจัย
(feeling of philosophical mine)

อีกประเด็นที่ผู้วิจัยนำมาพิจารณา คือ ความสามารถในการเลือกเวลาและสถานที่เกิด และ
เนื่องจากพระองค์เป็นทูลกูโดยตรง และเป็นนักปฏิบัติธรรมขั้นสูง รวมทั้งเป็นพระโพธิสัตว์ด้วย ดังนั้น

“ เช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์ทั่วไป องค์ดาไล ลามะ จะเลือกเวลาและสถานที่เกิดใหม่
ของพระองค์ อันเป็นการกลับชาติมาเกิดของชีวิตในชาติที่แล้ว ขณะที่คนทั่วไปเป็น
การไปเกิดใหม่ตามอิตตาของตน”^{๑๑๑}

นั่นคือพระองค์เลือกสถานที่และเวลาตายไว้แล้วตั้งแต่ตอนยังมีชีวิต โดยพระองค์เคยมาพักที่นี้
ที่ที่เป็นสถานที่เกิดขององค์ที่ ๑๔ ซึ่งพระองค์ทรงเคยมาพักอยู่ที่ วัดการมะ รลไป คอรเจ (Karma Rolpai

^{๑๑๐} His Holiness the Dalai Lama, *My Land and My People: The Original Autobiography of His Holiness the Dalai Lama of Tibet* (New York: Warner Books, 19๐7), p.10. (Curious cloud formations were seen in the northeast from Lhasa. It was recall that after the Dalai Lama died, his body was placed seated on a throne in the Norbulingka, his summer residence in Lhasa, facing towards the south; but after a few days it was seen that the face had turn towards the east. And on a wooden pillar on the northeastern side of the shrine where the body sat, a great star-shaped fungus suddenly appeared. All this and other evidence indicated the direction where the new Dalai Lama should be sought.)

^{๑๑๑} Roger Hicks and Ngakpa Chogyam, *Great Ocean: An Authorized Biography of the Buddhist Monk Tenzin Gyatso His Holiness the Fourteenth Dalai Lama* (London: Penguin Books, 1989), p.17.

Dorje) หลังจากพระองค์เสด็จกลับมาจากเมืองจีน และทรงประทับใจที่นี่เพราะเป็นที่ที่สวยงามซึ่งพระองค์ทรงหมายตาไว้^{๓๓} และที่สำคัญคือ

“หลังการสิ้นพระชนม์ของพระองค์มีนิมิตหลายเกิดขึ้น เมื่อลามาสำคัญตายกายของท่านมักจะธำรงอยู่ในท่าสมาธิ ซึ่งเข้าสมาธิตั้งแต่ตอนตายและความน่าเบื่อเสื่อมสลายดูเหมือนว่ายังไม่เริ่มเกิดขึ้น เป็นที่รู้กันว่านี่คือการอยู่ในสภาวะแสงกระจ่าง เมื่อพระกายขององค์ที่ ๑๓ มหาราชอยู่ในสภาวะของแสงกระจ่าง พระเศียรหันไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตลอดคืนแล้วยังมีนิมิตสำคัญในฟากฟ้าด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ คือ รุ่งธำทอสาบ และเมฆวาดระบายเป็นรูปช้าง ดังเดียวกัน ดอกไม้รูปมังกรปรากฏขึ้นจากบันไดในทิศตะวันออกเฉียงเหนือของลานหลวงแห่งพระราชวังโปตาลา อันเป็นลานที่ใช้ฝึกฝนศึกษามารชมิกตรรกวิทยาวิชา...”^{๓๔}

การหันพระเศียรเองนี้ที่ เกลน เอช มุลลิน กล่าวว่าไม่ได้เป็นแค่ครั้งเดียว พระศพซึ่งอยู่ในลักษณะการนั่งและศีรษะบิดตรง อันบรรจุในกล่องที่ใส่น้ำเกลือนั้น ทุกครั้งที่ผู้ดูแลพระศพเปิดกล่องเพื่อถ่ายน้ำเกลือ ก็ได้เห็นพระเศียรหันไปทางทิศอีสานตลอด^{๓๕}

จากข้อความแวดล้อมเหล่านี้ก็ทำให้เรามั่นใจได้ยิ่งขึ้นว่า พระองค์สิ้นพระชนม์อยู่ในภาวะสมาธิและเข้าสมาธิในแสงประภัสสรอันเป็นจิตเดิมแท้ เป็นพุทธภาวะ และเพื่อการขึ้นเนะถึงสถานที่ที่จะไปประสูติใหม่ จึงทรงทำนิมิตจากสภาวะสมาธินั้น อย่างน้อยก็คือการหันพระเศียร

ความจริงมีข้อความในงานของโรเจอร์ ฮิกส์ และจกปา เชอเกียม ที่กล่าวว่า

^{๓๓} His Holiness the Dalai Lama, *My land and My People: The Original Autobiography of His Holiness the Dalai Lama of Tibet* (New York: Warner Books, 1997), p.11.

^{๓๔} Roger Hicks and Ngakpa Chogyam, *Great Ocean: An Authorized Biography of the Buddhist Monk Tenzin Gyatso His Holiness the Fourteenth Dalai Lama* (London: Penguin Books, 1989), p.17. (“After his death, more omens came to light. When a great Lama dies, his body often remains in the posture of meditation which it has when he died, and corruption and decay do not seem to begin : this is known as the State of Clear Light. **When the Great Thirteenth’s body was in a State of Clear Light, the head twisted around overnight to face the north-east.** There were also signs in the north-eastern sky : rainbows, and clouds resembling elephants. A dragon-flower appeared from the direction of the stairway on the north-east side of the main courtyard of the Potala, the courtyard that was used for monastic debate,...)

^{๓๕} Glen H. Mullin, *The Fourteen Dalai Lamas: A Sacred Legacy of Reincarnation* (Santa Fe: Clear Light Publishers, 2001), p.455.

“ในวันที่ ๓๐ เดือน ๑๐ ปีนกน้ำ ตรงกับ ค.ศ. 1933 ตามการนับแบบตะวันตก
องค์ดาไล ลามะที่ ๑๓ มหาราช ได้เสด็จสู่แดนอันบริสุทธิ์”^{๓๖}

คำว่า the Honourable Fields ในแห่งนี้อาจจะหมายถึง การเข้าสู่พุทธภูมิ หรือในแห่งนี้อาจจะ
หมายถึงการอยู่ในสภาวะทางสมาธิของแสงกระจ่างอันบริสุทธิ์ตามที่กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ในสภาวะของ
ประสบการณ์เมื่อเข้าสู่สภาวะนี้ก็เข้าสู่สภาวะนั้นหรือลู่ถึง สภาวะพุทธภูมิหรืออาจจะลู่ถึง สุขาวดีภูมิ
แล้วจึงทำสมาธิเข้าสู่สมุขภูมิ อันเป็นการขับเคลื่อนของอุดมคติพระโพธิสัตว์

เมื่อกล่าวมาถึงจุดนี้ ผู้วิจัยคิดว่า องค์ดาไล ลามะ ที่ ๑๓ มหาราช ทรงบรรลุธรรมกาย เพราะเมื่อมี
คำสอนแบบนี้สืบต่อกันมาหากจะมีใครสักคนที่บรรลุในขั้นนี้ได้ ในริบคักน่าจะเป็นองค์ดาไล ลามะผู้
ซึ่งเป็นเทพพระโพธิสัตว์ในร่างมนุษย์เป็นลำดับขั้นๆของผู้ที่มีความสามารถที่จะบรรลุแต่ก็เป็น feeling
of philosophical mine หรือตามความเข้าใจของผู้วิจัย

เราจึงอาจกล่าวได้ว่า องค์ดาไล ลามะที่ ๑๔ เป็น ทูลภูที่แท้จริง บรรลุธรรมกาย ตามขั้นตอนของ
อนุตรโยกมันตระซึ่งก็ควรจะเป็นขั้นตอนแห่งความสมบูรณ์ (the stage of completion) อันเป็นขั้นตอน
สูงสุดของคำสอนในสายนิคาย แต่เนื่องจากปณิธานของพระโพธิสัตว์ พระองค์จึงกลับมาเกิดในโลก
มนุษย์ตามที่พระองค์สวดปณิธานนี้อยู่เป็นประจำคือ トラバドที่ยังมีความว่างอยู่...トラバที่มีสรรพสัตว์
อยู่...トラบนั้นพระองค์ก็จะยังคงกลับมา...และจากการที่เราพิจารณาว่าพระองค์เป็นพระนิรมานกายของ
พระอวโลกิเตศวร พระโพธิสัตว์มหาสัตว์แห่งความกรุณา ก็ทำให้เชื่อได้เช่นนี้

ความเป็นพระนิรมานกายของพระอวโลกิเตศวรนั้น เป็นที่ทราบกันดีโดยทั่วไป^{๓๗} พระองค์เป็น
ผู้ครองดอกบัวขาวอันหมายถึงพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และเป็นดอกบัวเดียวกันกับ
เซนเรชิ หรือพระอวโลกิเตศวรนี้ที่ถือครอง^{๓๘} แล้วพระองค์ทรงรู้สึกอย่างไรกับคำกล่าวหรือคำถามนี้

องค์ดาไล ลามะที่ ๑๔ ตามปกติพระองค์จะเลี้ยงที่จะตอบคำถามนี้ของชาวตะวันตกตรงๆเพราะ
ไม่ประสงค์จะอวดอุตริมนุชธรรม และอาจจะมึบ้างที่จุดประสงค์ของการถามในบางครั้งไม่ได้เป็นไป
เพื่อใครรู้ในทางธรรม แต่เมื่อเผชิญกับคำถามบ่อยๆก็เป็นการยากที่ใครจะเลี่ยงการตอบได้

^{๓๖} Roger Hicks and Ngakpa Chogyam, **Great Ocean: An Authorized Biography of the Buddhist
Monk Tenzin Gyatso His Holiness the Fourteenth Dalai Lama** (London: Penguin Books, 1989), p.17. (On
the thirtieth day of the tenth month of the water Bird year, 1933 in the Western reckoning, His Holiness the
Great Thirteenth Dalai Lama passed to the Honourable Fields.)

^{๓๗} **Reflections from the Journey of Life: Collected Sayings of the Dalai Lama**, edited by
Catherine Barry (Berkeley: North Atlantic Books, 2002), p.2.

^{๓๘} Roger Hicks and Ngakpa Chogyam, **Great Ocean: An Authorized Biography of the Buddhist
Monk Tenzin Gyatso His Holiness the Fourteenth Dalai Lama** (London: Penguin Books, 1989), p.1.

ครั้งหนึ่งพระองค์ตรัสตอบว่า การเป็นผู้กลับชาติมาเกิดของพระอวโลกิเตศวร พระโพธิสัตว์แห่งความกรุณาอันไม่มีประมาณนั้น (the bodhisattva of infinite compassion, Avalokiteshvara – Chenrezi) มันยากที่จะกล่าวให้แน่ชัด (ให้ชาวตะวันตกฟัง) ยกเว้นว่าพระองค์อยู่ในกำลังทางสมาธิ (Unless I engaged in a meditative effort) ตามลมหายใจเขาออก และสำหรับการทำภารกิจของเซนเรซี นั้น พระองค์รู้สึกว่ามันมีประโยชน์มาก สามารถทำคุณประโยชน์แก่ผู้คนได้มากยิ่งขึ้น ในเหตุผลนี้พระองค์ทรงพอพระทัย การทรงภารกิจนี้ก็คือ การที่พระองค์อยู่กับบ้าน ชัดเจนว่ามันช่วยเหลือคนได้มาก และพระองค์มีความสัมพันธ์ทางกรรมกับภารกิจนี้ เนื่องจากความโชคดียี่สิบที่ได้ทำประโยชน์นี้ก็มีสาเหตุหรือเหตุผลอย่างแท้จริง มันคือพลังกรรมความความสามารถของพระองค์ที่จะครองภารกิจนี้ตามปณิธานที่ตั้งไว้ นั่นก็คือ ทรายที่มีความว่างยังคงดำรงอยู่...ทรายที่มีสรรพสัตว์ธำรงอยู่...ทรายนั้น...”^{๓๕} นั่นเอง ครั้งหนึ่ง ตามที่ได้สดับมา พระองค์ทรงตรัสไว้ว่า

“ในกรณีของอาตมานี้ อาตมาได้รับการยกย่องว่าเป็นการกลับชาติมาเกิดขององค์ดาไลลามะองค์ก่อน ซึ่งสืบสายมา ๑๓ พระองค์ก่อนหน้านี้อัน (องค์แรกประสูติในปี ค.ศ. 1351) และถือว่าเป็นการปรากฏแสดงออกมาของพระอวโลกิเตศวร หรือ เซนเรซิก อันเป็นพระโพธิสัตว์แห่งความกรุณา ผู้ถือดอกบัวขาว ดังนั้นจึงเชื่อกันว่าอาตมาเองก็เป็น การปรากฏแสดงออกมาของเซนเรซิก ความจริงแล้วนับเป็นองค์ที่ ๑๔ ตามการสืบสายประเพณีซึ่งสามารถนับย้อนหลังไปได้ถึงเด็กในตระกูลพราหมณ์ซึ่งมีชีวิตอยู่ในสมัยพระศากยมนีพุทธเจ้า มีคนถามอาตมาอยู่บ่อยครั้งว่าอาตมาเชื่อเช่นนั้นด้วยหรือ คำถามนี้ไม่สามารถตอบได้ง่ายๆ แต่ด้วยวัย ๕๖ ปี ด้วยการพิจารณาถึงประสบการณ์ของอาตมาที่มีมาในชีวิตนี้ และด้วยการได้รับความเชื่อมาแบบชาวพุทธ อาตมาไม่บ่งยากลำบากใจที่จะยอมรับว่า อาตมามีความสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณกับองค์ดาไลลามะ ทั้ง ๑๓ พระองค์ก่อนหน้านี้อัน ทั้งกับ เซนเรซิก และแม้แต่กับพระพุทธเจ้าเอง”^{๓๖}

^{๓๕} The Dalai Lama, *A Policy of Kindness: An Anthology of Writings by and about the Dalai Lama*, 14th ed., compiled and edited by Sidney Piburn (Ithaca: Snow Lion Publications '997), pp.38-40.

^{๓๖} The Dalai Lama, *Freedom In Exile: The Autobiography of His Holiness the Dalai Lama of Tibet* (London: Abacus, 1992), pp.11-12. (Now in my own case, I am held to be reincarnation of each of the previous thirteen Dalai Lamas of Tibet (the first having been born in 1351 AD), who are in turn considered to be manifestation of Avalokiteshvara, or Chenrezig, Bodhisattva of Compassion, holder of the White Lotus. Thus I am believed also to be a manifestation of Chenrezig, in fact the seventy-fourth in a lineage that can be traced back to a Brahmin boy who lived in time of Buddha Shakyamuni. I am often asked whether I truly believe this. The answer is not simple to give. But as a fifty-six year old, When I consider my experiences during this present life, and given my Buddhist belief, I have no difficulty accepting that I am spiritually connected both to the thirteen previous Dalai Lamas, to Chenrezig and to the Buddha himself.)

ในกรณีของทุกๆ โดยตำแหน่งนั้น เรากล่าวได้อย่างเต็มที่ว่า ท่านไม่มีความรู้สึกและความสัมพันธ์กับคนในชาติก่อน และกรณีของทุกๆ นั้นก็กล่าวได้ว่ามีจิตวิญญาณบางส่วนสัมพันธ์กับคนในชาติก่อน ส่วนกรณีของทุกๆ ที่แท้จริงตามตัวอักษรนั้นมีความสัมพันธ์กับคนในชาติก่อน โดยเฉพาะในทางจิตวิญญาณแบบ ๑๐๐% และด้วยการถือครองพระปาฏิโมกข์อย่างเต็มเปี่ยม และด้วยการถือครองปณิธานพระโพธิสัตว์ และด้วยการถือครองปณิธานต้นตระกูลอันศักดิ์สิทธิ์ หรือสมาธิปณิธาน และด้วยเป็นผู้ครองธรรม มีสัมมาทางกาย วาจา ใจ ยึดถืออยู่ในความกรุณาและประโยชน์ของสรรพสัตว์เป็นที่ตั้ง และด้วยหลักตรรกะของมาชยิมิกะที่พระพุทธศาสนาแบบทิเบตคร่ำเคร่งเร่งศึกษาและรับมาถือครอง อันในแง่หนึ่งเป็นหลักเหตุหลักผลของพระพุทธศาสนา หลักเดียวกันกับหลักที่ว่าเมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี ... คือ ด้วยอันว่า คำกับความหมาย หรือบัญญัติหรือชื่อกับสิ่งของหรือความหมายนั้น ถ้าเราถือว่าคำกับความหมายเป็นสิ่งเดียวกันหรือไม่แตกต่างกัน เมื่อเรากล่าวคำว่าไฟ ไฟก็ควรจะไหม้ปากเรา แต่ถ้าเราถือว่าคำกับความหมายเป็นคนละอย่าง ถ้าเช่นนั้นเราก็ไม่อาจจะเข้าใจอะไรได้ เพราะฉะนั้นพระพุทธองค์จึงทรงสอนให้เราพูดแต่ความจริง^{๕๐} และต่อให้เรามีความสามารถเราก็ไม่อาจหลอกคนทั้งโลกได้ โดยเฉพาะผู้ที่ปฏิบัติศีล ปฏิบัติธรรมที่แท้จริงดั่งเช่นองค์ดาไล ลามะ เมื่อเข้าใจในวิถีทางนี้ เราจึงเชื่อได้ว่า องค์ดาไล ลามะที่ ๑๔ คือ พระนิรมลกายของ เซนเรจิก หรือ เซนเรชี แล้วเซนเรชีทำอะไรจึงอวตารลงมาเกิดเป็น องค์ดาไล ลามะได้

ตามที่กล่าวมาแล้วว่า ในทศกมุทสูต พระโพธิสัตว์ที่ได้ภูมิธรรมเหล่านี้ มีความสามารถในการแสดงออกทางธรรมได้อย่างมากมายมหาศาล อันเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ แต่ถ้าพระโพธิสัตว์ยังไม่ได้บรรลุมิติที่ ๑ ก็ถือว่าเป็นพระโพธิสัตว์ธรรมดา (ordinary bodhisattva) ไม่สามารถมาเลือกเกิดได้ แต่ก็เป็นผู้มีกรรมดีมาก และกรรมดีนั้นก็จะจัดสรรมาเกิดในที่ที่ดี ที่มีพระธรรมงอกงามเบ่งบาน

ครั้งหนึ่ง อันเคยได้สดับธรรมมาในพระปรัชญาปารมิตาหฤทยสูต ดั่งมีข้อความตอนหนึ่งกล่าวไว้ดังนี้

“ครั้งหนึ่ง อาตมาได้สดับมาดังนี้ * พระผู้มีพระภาคได้ประทับอยู่ ณ ยอดเขาคิชฌกูฏ ในกรุงราชคฤห์ ชุมมุนอยู่ด้วยพระสงฆ์หมู่ใหญ่ พระโพธิสัตว์หมู่ใหญ่ ณ เวลานั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงเข้าสู่สมาธิแห่งการสอนธรรมอันเรียกว่า *พระประภาสมีอันไม่มีประมาณ*

^{๕๐} Master of Wisdom: Writings of the Buddhist Master Nāgarjuna, translations and studies by Chr. Lindtner (Berkeley: Dharma Publishing, 1997), p.5.

* พระอานนท์เป็นผู้กล่าว

ณ เวลานั้น พระโพธิสัตว์มหาสัตว์อวโลกิตศวรกำลังไตร่ตรองมองธรรมปฏิบัติ
ในพระปรัชญาปารมิตาธรรมอันล้ำลึก ไตร่ตรองมองว่า ชั้นทั้ง ๕ ทั้งหลายเหล่านั้น
มีความว่างภายใน^{๑๒}

ความที่ขกมานี้ ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่า พระอวโลกิตศวรเป็นพระโพธิสัตว์มหาสัตว์ ซึ่งคำว่า
มหาสัตว์นี้ใช้กับพระโพธิสัตว์ที่ได้ภูมิ ๑๐ และการได้ภูมิ ๑๐ นั้นเป็นเรื่องง่ายที่จะแบ่งภาคลงมาเกิด
เพราะเพียงภูมิที่ ๑ ก็ทำได้ถึง ๑๐๐ ภาคแล้ว และดังที่กล่าวมา ทุกๆ โดยตรงธรรมคาที่ไม่ได้เป็นการแบ่ง
ภาคของพระผู้รู้แจ้งก็อาจสามารถแยกตัวไปเกิดใหม่ได้ถึง ๕ คน หากประสงค์จะทำเช่นนั้น หากว่า
จำเป็นต้องทำนี้ก็ทำให้สรุปได้ว่า องค์คาไล ลามะที่ ๑๔ ทรงเป็นพระนิรมานกายของเซนเรซิกหรือ
พระอวโลกิตศวรโพธิสัตว์มหาสัตว์จริง ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ในทางธรรมไม่ใช่การมาสร้างหรือมา
ทำลายโลกหรือมนุษย์ แต่มาด้วยความกรุณาของพระพุทธเจ้า เพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากความ
ทุกข์ในสังสารา เป็นการมาที่ไม่มีโทษ มีแต่ประโยชน์ให้กับชีวิต ธรรมหลายข้อที่ล้ำลึกยากแก่การเข้าใจ
พระองค์ทรงไขแก้โลกด้วยความกรุณา

ที่กล่าวมานี้ สามารถสรุปได้ว่า องค์คาไล ลามะที่ ๑๔ ทรงเป็นทูลกูหรือผู้กลับชาติมา
เกิดที่แท้จริงขององค์คาไล ลามะ ที่ ๑๑ ทั้งในความหมายของอรรถและพยัญชนะ และพระองค์ทรง
กลับชาติมาเกิดโดยผ่านการบรรลุนิพพานในจิตประภัสสรหรือแสงกระจ่างในอนาคต อันเป็นการบรรลุนิพพาน
พุทธภาวะ หรือ ธรรมกาย และพระองค์ทรงเป็นการแบ่งภาคมาเกิดของพระผู้มีพระภาคอวโลกิตศวร
โพธิสัตว์มหาสัตว์ พระโพธิสัตว์แห่งความกรุณาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ผู้ทรงเป็นพระโพธิสัตว์
คู่บารมีของพระอมิตาภพุทธเจ้า อันเป็นพระพุทธเจ้าแห่งฉัพพรรณรังสี หรือพระพุทธเจ้าแห่งแสงอันไม่มี
ประมาณ อัน ณ บัดนี้ เราอาจถือได้ว่าพระอวโลกิตศวร โพธิสัตว์มหาสัตว์นั้นพระองค์คือพุทธเทว-
โพธิสัตว์มหาสัตว์ผู้ปกป้องธรรม เป็นเทพชาวพุทธผู้นำเอาสายฝนแห่งความกรุณาของพระพุทธเจ้ามา
โปรยประพรมห่มคลุมแก่หัวใจเรา เป็นเทพผู้ปลื้มพรายโปรยปรายสายฝนแห่งสัจจะสู่หัวใจเรา ผู้ชีวิต
และจิตวิญญาณเรา ช่วยเหลือเราพ้นความทุกข์เศร้าในชีวิต และช่วยเหลือเราพ้นความทุกข์เศร้าในอน

^{๑๒} **The Heart Sūtra in Tibetan: A Critical Edition of the Two Recensions Contained in the Kanjur**, trans. Jonathan A. Silk (Wien: Arbeitskreis Für Tibetische Und Buddhistische Studien Universität Wien, 1994), pp.172-174. (Thus I heard at one time : The Blessed One was staying on the Vulture Peak in Rājagṛha, together with a great assembly of monks, and a great assembly of bodhisattvas, and at that time the Blessed One was enter into the concentration of the Preaching of the Dharma called “Profound Illumination” Now, at that time the bodhisattva, mahāsattva Ārya Avalokiteshvara, observing the practice itself of the profound Perfection of Wisdom, observed that even those five aggregates are intrinsically empty.)

ตาย พระองค์เป็นแก้วมณีแห่งชีวิต เป็นแก้วสารพัดนึก ที่ช่วยให้หายขาดจากความจนยากทางจิตวิญญาณ
ดั่งมนต์สารพัดนึก มนต์แห่งความกรุณา มนต์แห่ง...แก้วมณีมนตราของพระองค์ที่ทรงประทานให้แก่
โลกว่า

โอม มณี ปัทเม หุม (ในภาษาสันสกฤต)

โอม มณี เปเม หุง (ในภาษาธิเบต)

หากเราปลุกความกรุณาขึ้นในหัวใจได้ เราขอมหายขาดจากโรคแห่งอหังการ โรคแห่งตัวตน โรค
แห่งอุปาทานขั้น ๕ โรคแห่งความขาดแคลนทางจิตวิญญาณ มนตราแห่งแก้วมณีแห่งชีวิต มนตราแห่ง
ความกรุณา จะเนรมิตความร่ำรวยทางจิตวิญญาณให้เรา จะชำระอกุศลกรรมทั้งทางกาย ทางวาจา และ
ทางใจแก่เรา ให้เราบริสุทธิ์ ให้เราดีงาม ให้เราอยู่ในโลกแห่งความบริสุทธิ์ และอยู่ในโลกแห่งความดีงาม
ให้เรางามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง และงามในที่สุด ให้ความงามและความบริสุทธิ์เป็นสารัตถะแห่ง
เรา คุณเดียวกับที่ความงามเป็นสารัตถะของดอกไม้ คุณเดียวกับที่ความงามเป็นสารัตถะแห่งความรู้สึกลึก
คิดและจิตใจของผู้หญิง ให้ความงามนั้นเบ่งบานขึ้นในใจเรา ให้หัวใจเราคือความงาม และให้ความงาม
นั้นคือหัวใจ ความงามคือเรา เราคือความงาม แล้วความงามนั้นจึงจักเปล่งประกายรัศมีไร้ที่สิ้นสุด ยัง
ความสว่างไสวแก่จิตวิญญาณโดยทั่วไป คุณเดียวกับที่ห่มูมวลดอกไม้เบ่งบาน เอื้อนเอ่ยอวยพรมอบความ
งามให้แก่โลก

โลกแห่งความงาม โลกแห่งความบริสุทธิ์ โลกแห่งความสุข เป็นโลกสำหรับคนผู้มีความกรุณา
อันสายประเพณีเรียกโลกนั้นว่า ดินแดนสุชาวดี ซึ่งเราสามารถค้นพบได้ในหัวใจแห่งความกรุณาของเรา
ด้วยว่าสารัตถะแห่งความกรุณาอันงดงามนั้น ก็คือพื้นฐานอันบริสุทธิ์ผ่องใสในหัวใจเรา